

DENARNI TRUST

Spisal Karl F. M. Sandberg. — Prevod I. Melek

(Nadaljevanje.)

V juniju leta 1834 so Združene države plačale zadnji dolg in ves vladni denar je bil naložen v državnih bankah. Vlada je izdala bonde, kateri so bili plačljivi vsak čas z vladnim denarjem v teh bankah. Istega leta je vlada spremenila vrednostno razmerje med zlatom in srebrom, kajti zlati denar je brez malega ves izginil iz cirkulacije. Toda sprememba je bila nekam šudna. Prejšnje vrednostno razmerje med zlatom in srebrom je bilo 15 proti 1, to je pomenilo, da 15 funtov srebra ima enako vrednost z enim funtom zlata. Po novem razmerju (ratio) je pa bilo 16 proti 1, kar je pomenilo, da se je zlato podražalo za jeden funt srebra. V Evropi je takrat bil ratio 15½ proti 1. Novi ratio je torej silno ugajal evropskim spekulantom. Po starem ratio so Evropejci kupili v Ameriki funt zlata za 15 funtov srebra in s tem pridobili pol funta srebra. Po novem ratio so pa evropski spekulanti lahko poslali zlato nazaj in naredili pri vsakem funtu pol funta srebra in ga prodali v Zedinjenih državah za 16 funtov. Na ta način je novi denarni ratio — kakor stari — zelo koristil evropskim kapitalistom; ameriški srebro je hitro izginjalo v Evropo. Na Združene države je pa ta denarna sprememba včinkovala kakor razdejavno ciklon. Tekom treh let je redkost srebra tako narasla, da so l. 1837 banke odrekle vsa izplačila v kovancem denarju; tudi vladnih bondov ni bilo več mogoče izmesti v srebren denar. Vlada je imela okrog 40 milijonov gotovine naložene v bankah, toda tudi vladi so banke odrekle kovan denar in namesto tega so ponudile svoje banknote. Vlada je pa zavrnila banknote in sedaj šele se je zdrnil kongres ter naglo dovolil, da se smejo zopet izdati stare zakladne note v znesku 10 milijonov dolarjev. Izdane so bile za eno leto in v denominacijah ne izpod \$50. Naslednje leto so bile te note ponovno izdane in obenem je kongres pooblastil zakladnega tajnika, da se ima pogoditi z bankirji glede izplačil v kovancem denarju, ali zadnji so se trdovratno držali prvega sklepa, da plačajo le v bankovcih, ki so jih sami tiskali. Tako so mogočni denarni sloji prvič vpriporili večjo gospodarsko krizo na stroške ljudstva. W. G. Sumner, kateri v svoji knjigi "History of American Currency" opisuje krizo l. 1837, pravi, da so takratne banke s suspenzijo kovancem denarja naredile ogromni dobiček in svojim delničarjem izplačale ravno tisto leto masne dividende. Kdo je pa izgubil tisti denar, ki so pridobile banke? Ali ne ljudstvo potom vladne blagajne?

Zakladne note so bile naknadno izdane l. 1840 in od časa do časa v poznejših letih. Vojska z Meksiko l. 1846 je bila financirana s temi notami.

Denarno stanje v republiki je bilo ves ta čas zelo na slabem in vlada je že l. 1840 storila prvi korak, da vzame svoj denar v lastno oskrbo, namesto da ga zaupa bankam. Toda zopet je bila storjena napaka. Kongres je določil, da vlada ne sprejme nobenega drugega denarja kakor samo zlato in srebro in zavrnili niso bili le privatni bankovci, temveč tudi vladne zakladne note. In takrat je krožil v promenu edinole papirnat denar, kajti bankirji so se vedno zadrževali kovan denar v svojih blagajnah. Vsi tedaj koraka vlade je vstala nasprotna politična stranka, takozvana "Whig Prty", katera je bila proti vsakemu vladnemu denarnemu zakonu. Ta stranka je zmigala pri predsedniških volitvah in vladni načrt je propadel. "Whigovci" so skušali zopet oživetiti nekdanjo narodno banko, ali ni se jim posrečilo. Štiri leta pozneje (1844) je "Whig Party" na volišču propadla in stopila je na krmljo demokratiška stranka. L. 1846 je bila po zaslugi demokratov ustanovljena "neodvisna vladna zakladnica", katera je imela hraniti ves vladni denar. Zakladnica ni smela sprejeti nobenih privatnih banknot, marveč samo zakladne note, ki so po novi postavi zadobile popolno zakonitost in vrednost kakor kovan denar.

Privatne banke so takoj nato odprle svoje blagajne s kovanin denarjem in na spekulativen način pomnožile posojila, tako da je šlo zlato in krebno zopet med ljudi in kriza je počasi ginila. Kako so znale banke, že takrat pestiti javni denarni kredit umetnim potom, povzročiti denarno paniko in gospodarsko krizo in po drugi strani povečati svoj kredit ter iz vsega tega narediti ogromni dobiček za njihove privatne blagajne, je razvidno iz poročila, ki ga je izdala bančna komisija v državi Connecticut za dobo dvanajstih let od l. 1837 do 1849. V tej dobi, ko je izvenzmi zadnjih dveh let neprestano kraljevala mizerija in depresija, so banke v Connecticutu imele povprečno 9 milijonov kapitala, pol milijona gotovega kovancem denarja in 11 milijonov dolarjev na posojilih proti uprav oduškim obrestim, ki so v nekaterih slučajih presegle 50%.

21. februarja 1857 je kongres, v katerem je imela demokratiška stranka premoč, ozvel zakonito veljavo tujezemskemu kovanemu denarju, ki je do takrat krožil kot veljaven v Zedinjenih državah. Proti koncu istega leta je "Bank of England" v Londonu potrebovala veliko zlata za izplačila v kovancem denarju in vzela ga je v new-yorskkih bankah v zamenjavo za ameriške vrednostne papirje (securities). Posledica tega je bila, da je zmanjkalo zlatega denarja in banke v New Yorku so pričele tirjati posojila, pritiskati na ostale bančne zavode v Ameriki in stavba kredita se je zopet podrla. Kriza z vsi mizerijo in stagnacija v trgovini in delu iz leta 1837 in 1847 se je ponovila. Stephen Colwell, veletrgovec v Philadelphiji, je pisal o tej krizi: "Izgube, ki jih je trpela dežela valed te panike, bile so velikanske (približno 500 do 1000 milijonov dol.), grozne; na tisoče rodbin in domov je bilo uničenih. Banke so zavrgle vrednost papirnatega denarja za polovico

in zahtevale 12 do 36 odstotkov obresti od posojil."

Že pred to paniko oglašali so se svaroči glasovi, da zlato grozi padanju vrednote. Zlato se je produciralo v vedno večji količini in posedujočih krogov z bankirji ved se je polotil strah, da bodo mali trgovci, obrtniki in delavci zahtevali več plače oziroma zvišali cene za njih blago in izdelke, kar bi naravno zmanjšalo dohodke in profit prvih. To je bilo treba preprečiti. In začela se je agitacija proti zlatu; bankirji so zahtevali, da se zlato razveljavi kot denar; sklicevali se so na Nemčijo, Avstrijo in nekatere druge evropske države, ki so res razdenarile zlato. Toda bankirji se niso dosti brigali, katera kovina naj se odpravi, samo da se zmanjša količina kovanega denarja. Bankirji so hoteli le, da je manj denarja v Ameriki in vsled tega se je gonja proti zlatu kmalu spremenila v gonjo proti srebri, češ eno ali drugo kovino je treba razdenariti. Posrečilo se jim je v toliko, da je srebro polagoma gubilo veljavo ne samo v Ameriki, temveč tudi v inozemstvu. Denarni mogotci so zopet zmigali.

Ob času civilne vojne je vlada izdala petnajst različnih vrst papirnatega denarja, brez malega same zakladne note.

25. februarja 1862 je kongres sprejel prvo postavo glede popolne zakonitosti in veljave papirnatega denarja ali takozvani "legal tender act". Postava, kakor jo je sprejela reprezentativna zbornica, določala je neomejeno zakonitost, toda senatna zbornica, katera je bila že od nekaj zvesti pes-čuvaj kapitalistov, je vrnila dodatek glaseč se "izvemski carine na uvoz in obresti od javnega dolga". Bankirski krogi v New Yorku, Bostonu in Philadelphiji imeli so v zbornici v Washingtonu svoje agitatorje, ki so na vso moč pobijali novo postavo, ali kljub temu je prodrla Novi papirnat denar, katerega so dobile Zedinjene Države na temelju te postave, bili so takozvani "greenbacks" ali United States Notes, ki še danes eksistirajo. "Greenbacks" se zvejo zato, ker je ena stran teh not tiskana v popolni zeleni barvi. Te note so najboljše in najidealnejše, kar jih je do danes vlada izdala in zato so tudi naletele na največje nasprotnost. Denarni trust jih je pestil še predno so bile vzakonnjene in pesti jih še danes. In zakaj? Zato, ker te note so bile že od začetka nevarne obstanku denarnega trusta. Če bi bil senat dal "zelenjakom" neomejeno zakonitost brez vsake izjeme in če bi bil dovolil, da se jih tiska toliko, kolikor bi zadostovalo za pokrivanje vsega denarja, kar ga je krožilo v prej izdanih vladnih notah in končno za pokritje vseh stroškov civilne vojne, ne bilo bi morda še danes sedanjega narodnega bančnega sistema, katerega je kongres vzakonnil leto pozneje, niti bi ne bilo treba vladi izdajati obrestonosnih bondov v znesku 1500 milijonov dolarjev, — kar pomeni javni dolg — kakor je to storila leta 1870. Da pa senat ni tega storil, temveč ravno nasprotno, za to so skrbeli bankirji in v tem je obsežna cela pest. **Načrt našega sedanjega denarnega sistema je bil izdelan v Londonu na Angleškem, kjer je bil tedaj glavni tabor ali svetovno središče denarnih mogotcev.** Londonski denarni mogotci so pa kontrolirali politične in finančne razmere v Združenih Državah. Dokaz temu je pismo v obliki okrožnice, katero je istega leta razposlal ameriškim bankirjem londonski bankir z imenom Hazard in katero je med drugim vsebovala tole:

"Sužnost bo najbrž odpravljena z vojno silo in uničena za vselej. Jaz in moji evropski prijatelji smo za to, da se sužnost odpravi. Kajti telesna sužnost pomeni lastnino dela in s tem je zvezana tudi skrb za delavca. Naš načrt pa je, da bi kapital kontroliral delo potom kontroliranja mezde in to se more zgoditi le tedaj, če kontroliramo denar.

"Kapital mora izkoristiti dolgove, ki jih vaša vlada sedaj naredi vsled vojne in sicer v ta namen, da si pridobi popolno kontrolo nad denarjem. V dosegu tega treba je javni dolg bondirati in vladni bondi morajo potem služiti v temelj bančnega businessa.

"Sedaj samo čakamo, kedaj bo zakladni tajnik v Washingtonu spregovoril dobro besedo v kongresu in gledali bomo, da bo kmalu spregovoril. Novi "greenbacks" ne smejo cirkulirati kot denar; čim prej se jih ustavi, tem bolje. Kajti teh mi ne moremo kontrolirati, med tem ko bonde lahko kontroliramo in potom bondov lahko izdamo svoj denar."

Iz tega je dovolj jasno, kako se je mednarodni kapital že pred petdesetimi leti zavedal svojih koristi in jih iskal. Kapitalisti so tudi bili za odpravo zamorske sužnosti, toda ne iz ljubezni ali usmiljenja do zamorca, temveč zato, ker so preračunali, da jim bo "svobodni" mezdni delavec prinašal več dobička kakor pa telesni suženj, katerega je bilo treba hraniti in oblačiti na stroške gospodarja. Tako je civilna vojna prinesla bankirjem v Ameriki in na Angleškem dvojnokrat korist; prvič je naredila iz telesnega suženja dobičkonosnega mezdnega delavca in drugič je utovorila ameriški republiki velikanske javne dolgove, iz katerih so bankirji skovali svoj lastni denarni sistem, kakoršnega so sami hoteli. Program mednarodnih denarnih mogotcev se je takrat obnesel, kakor še nikdar poprej. Dobili so absolutno kontrolo nad denarjem in s tem tudi moč, dano lahko narekovali mezde — kakor jih še danes narekujejo — "svobodnim" ameriškim delavcem.

Po preteku jednega leta odkar so obstali zeleni bankovci, je tajnik zveznega zaklada "spregovoril", kakor so hoteli bankirji. Dne 25. februarja 1863 je namreč kongres vzakonnil načrt londonskih bankirjev — **narodni bančni sistem**, kateri z malimi spremembami obstoji še danes.

(Dalje.)

Iz naselbin.

GOSPODARSTVO.

(Priobčuje Ig. Kušljan.)

Milwaukee, Wis.

Gospodarstvo, to je tista pereča točka v programu vseh najrazličnejših strank, ktera se stavi vedno na zelo važno mesto in se pogosto nenavadno povdarja, a se je kljub temu prav malo ali nič storilo v tem oziru. Samo to je že zadosten dokaz, da je gospodarstvo nekaj takega, kar se ne da izrabljati kot politični kameleon, ampak da mora biti isto popolnoma nepristransko, nepolitično (vsakdanje politično) in popolnoma samo zase.

Ker pa se je gospodarstvo do zadnega časa izrabljalo med Slovenci le v politične svrhe ali pa v zasebne namene, vkoreninila se je med Slovenci neverjetna nezauzponost proti vsakemu narodno-gospodarskemu podjetju. To razumeti more le tisti, ki se je podal med ljudi in sliši vzroke, katere navajajo. Tega ne moremo zameriti manj razsodnim ljudem, ali ista nezauzponost prešla je tudi med razsodnejše, kar je nam nekaj popolnoma nerazumljivega. Da natančneje naslikamo to nevarno slovensko bolezen, hočem se nekoliko pobaviti z zgodovino naše gospodarske družbe "Ilirija" v Milwaukee.

Prvotna "Prva Jugoslov. Pos. Stav. Družba" imela je program, za katerega bi se potrebovalo velikega kapitala, če bi se hotelo, da bi neslo zares lepe sadove. Takratni ustanovitelji morda stvari res niso dobro premislili, da bi skoro dobro razumeli končni cilj in tako se je družba razvila sicer v dober začetek. Napravila se je mala kupčija, ktera je pokrivala upravne stroške in dala celo primerno dividendo svojim delničarjem. Ali med manj razsodnimi vladala je taka konfuznost, da je vsled tega zlasti pa vsled nezauzponosti nastala panika in to v času, ko je stala družba najbolje! Razumljivo je, da je to spravilo družbo v krizo, ktera bi bila res lahko postala škodljiva, če bi se ne bilo ravno v skrajnem času ukrenilo, da se stavi nov program in dobi nov charter. Seveda tu pridejo v poštev nekateri tukajšnji rojaki, ki so se zavzeli z zares posnemanja vredno požrtovalnostjo, da se zopet raztolmači ljudem namen ali program nove gospodarske družbe "Ilirija". A mnogo vlagatelj je zahtevalo takoj svoje vloge nazaj. Kljub temu je pa družba "Ilirija", ki je prevzela tudi vse obveznosti, izplačala tudi vse te upnike do zadnjega centa in to s 4 procentnimi obrestmi, ostala finančno trdna in pridobivala več in več ugleda vsaki dan. To je šlo sicer počasi naprej, a šlo je in to je nekaj pomenilo! Zgodilo se je, da so se spreobrnili največji nezaupneži in nasprotniki, ki so prej nasprotovali iz političnega ali kateregakoli razloga. Vse to pa se je storilo ne toliko z govornicami o programnih točkah, kakor pa z agitacijo, dokazi in delom. In človek, ki se je prepričal sam, na tega se lahko računi, a onega, kterege so "prepričali" drugi t. j. so ga pregovorili, ta je nezanesljiv! Ono prvo je gospodarska podlaga družbe "Ilirija" in na to se bodo zidale koristi vseh in vsacega posameznika. Temu se moramo tudi zahvaliti, da se je pridobilo zaupanje in naklonjenosti skoro vseh tukajšnjih slov. in celo nekaterih hrvatskih družtev; kajti večina izmed njih, so tudi delničarji ali pa vlagatelji družbe "Ilirija". To je bilo pač trpežno in potrpežljivo delo! Izplačalo se je nad \$5690.00 starih obveznosti poleg družih upravnih stroškov, obrestij in instalmentov in to vse v dobi 15 mesecev. Da se je vse to naredilo s tako malimi močmi navzlic tako velikim nezauzponosti od začetka, začudilo je marsikoga in kot posledica tega vidimo iz poročila minolega leta, da je to pivilo dobro in kakor smo že prej videli, privleklo je mnogo nezauzpučev in svoječasnih nasprotnikov gospodarskega podjetja. S tem seveda ni rečeno, da danes ni več nezauzpučev rojakov, nasprotno še mnogo jih je, da, preveč; kajti drugače bi imeli tuk. Slovenci že zdavnaj marsikaj, kar bi bilo v naš ponos in našo korist. Poročilo koncem leta kaže 203 člane s 700 delnicami po \$25.00. Na instalment pa se je plačalo samo

v preteklem letu \$7150.84, ne vstevši tri mesece prej. Vse to pa ne obsega prenesenih delnic ali obveznosti od prvotne družbe. Vsega denarja skupaj, naloženega na zemljišču, katero je namenjeno za stavbo dvorane in prostore za trgovine, pa kaže \$10,550.00. Iz tega se vidi, da se je nekdo zanimal ali začel zanimati za gospodarstvo. Če se je doseglo v tako kratki dobi toliko in to kljub tolikim zaprekam, to dokazuje, da je med slov. delavstvom še dosti moralne moči, da si kedaj tudi opomaga nekoliko z gospodarsko neodvisnostjo! Treba je le vztrajati in potrpljenja, da se tista stara bojazen in nezauzponost izžene iz delavčeve duše potom poštenega in varčnega gospodarstva. Poročilo tudi kaže, da je nekaj delničarjev zaostalo, a upati je, da se večina zglašil v uradu družbe "Ilirija" in da bodo tako imeli priliko voliti nov odbor, kar se bo zgodilo na dan 28. jan., ob 1/8 zvečer na 164 Reed Str. Tu se bo namreč vršil letni občni zbor vseh članov in tu se bo odločilo marsikaj važnega za letošnje leto; stavba delavske dvorane in tudi razni gospodarski nasveti bodo na dnevnem redu. Veliko rojakov je navdušenih za ustanovitev zadrudne prodajalne in zato se bo tudi razpravljalo o tem velevažnem vprašanju. Delavstvo po vsem svetu je začelo uvidevati, da izven sebe nima pravih zastopnikov in prijateljev. Celot ljudje, kojih eksistenca je docela odvisna od delavcev, se postavljajo na protidelavsko stališče, ter delujejo na to, da bi delavci ne prišli do moči. Spoznavši to resnico, so delavci uvideli neobhodno potrebo, da se morajo postaviti na lastne noge v vsakem oziru, tako tudi v trgovskem. To omogočuje, da pride tisti profit, ki bi sicer šel v prijatne roke, med delavce, ki se take trgovine poslužujejo. Ta princip so začeli delavci uveljavljati po vsem svetu. Čim bolj so delavci kakega naroda izobraženi, tem številnejše so njihove lastne trgovske organizacije. Take delavske organizacije so zlasti med naprednim evropskim delavstvom zelo številne. Tudi v Ameriki se hitro širijo, zlasti zadnje čase. Zato je vsekakor opravičeno, ako se naša družba na prihodnjem občnem zboru z resnostjo zavzame za to vprašanje.

Ker bodo tako važne zadeve na dnevnem redu, je sveta dolžnost vsakega delničarja, da se udeleži te velevažne seje ter s svojimi nasveti pomaga rešiti najboljše vse točke dnevnega reda.

Vsi na občni zbor 28. jan. 1913 ob polu osmih zvečer!

Za prebujenje delavcev.

Gebo, Wyo. — Menda je to prvi dopis iz naše naselbine v "Proletarcu"; ker je treba začeti delati v razširjenjem tega delavskega lista tudi v naši naselbini, sem se oglašil jaz, da vzbudim nekoliko zanimanja med tukajšnjimi rudarji. "Proletarec" je do sedaj prodiral skoro med vse slovenske rudarje v Kansasu, Pennsylvaniji, Minnesoti, Illinoisu in Ohio, kakor razvidim iz dopisov kontesta in tiskovnega fonda. Tudi v Wyomingu se hitro širi po nekaterih naselbinah. Luč socializma mora posvetiti tudi v druge naselbine, med vse amer. slovenske trpine, da tudi ti spoznajo svoj bedni položaj, da spoznajo, kako neusmiljeno so izkoriščani ter da najdejo pot ki izboljšanju svojega življenja. Pred vsem morajo spoznati, da je njihova nevednost, brezbriznost za delav. organizacije za boj proti izkoriščevaleem, tisti zid, ki varuje pijavke delavske krvi pred vsem hudim. Treba je najprej odstraniti ta zid: nevednost in brezbriznost delavcev, potem pa izboljšanje delavskih razmer ne bo izostalo; kajti delavci bodo znali ločiti svoje koristi in interese od kapitalističnih ter spoznavali bodo svojo nezmagljivo moč. Da tvorijo delavci ogromno večino, tega menda ni treba še posebej povdarjati. Ako so pa v večini, potem imajo pa tudi pravico, da se svet tako vlada, da bo zanje najboljše, ne pa tako kakor sedaj, ko peščica kapitalistov jemlje zaslužek delavcev, živi v razkošju in sama ne ve, kako bi zapravljala denar, katerega so ji delavci v potu svojega obraza skupaj spravili; pri vsem tem pa milioni delavcev žive v bedi in pomanjkanju. Tako

vidimo na eni strani nepopisno bogatstvo, katero uživa le peščica ljudi, na drugi strani pa neizmerno gorje, beda in pomanjkanje, katerega so deležne brezštevilne delavske mase.

Toda, kako sedaj doseči ta preobrat, kako odpraviti nevednost in brezbriznost? To delo mora izvršiti časopis, ki zastopa delavske koristi, ki poučuje delavce o vsem, kar je potrebno za emancipacijo delavcev. Delavci morajo najprej spoznati, da se jim godi nepopisna krivica, da so izkoriščani, da jim kapitalisti jemljejo tri četrtine njihovega zaslužka. Delavci morajo dalje spoznati, da so si korajski delavcev in kapitalistov v vednem nasprotstvu, da med njimi nmore biti nobenega sporazumljenja, kajti čim manjšo plačo dobiva delavec, tem večji profit ima njegov delodajalec. Skratko rečeno, delavce more uvideti razredni boj; to je, da se nahajati v naši slovenski družbi dva razreda, kapitalistični razred in delavski razred, ter da se interesi enega razreda neprestano borijo proti interesom drugega razreda.

Vse to delo pa mora izvršiti socialistično časopisje. Med slovenskimi delavci hoče in mora to delo izvršiti "Proletarec", pa naj velja kar hoče. Vsak slov. delavec v Ameriki, ki se smatra za razredno zavednega, naj si šteje v dolžnost, da agitira za list vselej in povsod, da ga zagovarja in brani ter dela na to, da pride ta list v roke vsakega slov. delavca v Ameriki. Kjer bo razširjen "Proletarec", tam se bo širila razredna zavest; umikala se bo nevednost in izgubila brezbriznost za delavske organizacije. Zato naj moramo pred vsem razširiti "Proletarca" in napredek nam je zagotovljen na vseh poljih.

Ob sklepu naj tudi omenim, da sem obiskal o božiču, naselbino E. Heleña, Mont., in ondi obitelj Strainer. Med raznimi pogovori smo prišli tudi na socializem. V svojo sramoto moram priznati, da niti od daleč nisem bil kos znani agitatorici sodružici gđni Strainer v debati o socializmu in socialnih vprašanjih našega časa. Vsepušno delo te vrle sodružinje bo v kratkem obrodilo sad, ko se ustanovi nova postojanka delavskega prebujenja, socialistični klub.

V želji, da bi se tudi Slovence po drugih naselbinah tako zanimale za delavske napredek in delavsko časopisje, pozivljam vse razredno zavedne slovenske delavce, da grédo s podvojeno silo na novo agitacijsko delo za vstajenje slovenskega proletariata v Ameriki.

J. L. P.

Pueblo, Colo. — "Srečno novo leto", se je glasilo zadnji teden in se glasi še sedaj med ljudmi, med mladimi in stariimi. Da, srečno novo leto, komur je res srečno; tistemu namreč, ki so mu srečna vsa leta. Ko se rodi kot človek, že mu je zagotovljena vsa bodočnost, vse bogatstvo, vse razkošnosti in mamljivosti, ki jih nudi svet. — In ti, delavec! Kaj si ti imel, ko si se rodil? Nič. Rodil si se ubožen proletarec in tvoja bodočnost ti je takoj pri rojstvu zapečatená: biti suženj vse življenje v kapitalistični družbi, delati za to, da delodajalec luksurizozno žive. Delati od jutra do večera za mezdo, ki ti jo vrže kapitalist, pri tem se še bojiš, da izgubiš delo. Kaj potem?

Čenaj, čitatelji in čitateljice, sodrugi delavci. Kaj ne, tudi nam se je rodilo mlado novo leto, tudi mi smo si krepko stiskali roke, tudi mi smo si želeli s temi udomačenimi besedami: "srečno novo leto." Da, prijatelji, to so bili pozdravi; v naših sreih pa je zavest, da se bodo tudi nam podilo novo leto, — novo, ki nam bo jasnejše; svetlejšje, ko nam bodo pribrojene pravice — pravice delavcev. Zato delavci, prijatelji, nazdravljajmo si: "uspešno novo leto", uspešno in zmagalno v našem boju za naše pravice — pravice delovnega proletariata!

Staro leto je za nami, potopilo se je v morje preteklosti. Kapitalisti, izkoriščevalci proletarev štejejo in preštevaajo profit naših žuljev; delavci, — in ti delavce, ali tudi ti preštevaajo profit? Kolkoko? — Kaj ne, ako ne greš na delo vsaki dan, ali ako istega zgubiš — ti preti pomanjkanje, zima, glad. Dragi brat — delavec, kaj ne, da je res tako! In ako imaš ženo, otroke, ti vsi morajo živeti, in stanovanje, obleka ter takšna

draginja — ali zamoreš šteti profit ob beraški svoji plači?

Staro leto je zatnilo in božični, pozajze polni dnevi, so odleteli v minulost — ostali nam so la spomini nanje. Spomini tužni in veseli.

Veseli? Delavcu gotovo ne! Kakšno drvenje in drvenje v božičnih dneh na železniških postajah: zagnani in prijatelji se obiskujejo, denarni mogotci si s tem napravljajo šport, ter pri šampanjcu nasravnjavajo: "merry Christmas and happy New Year".

Delavec, ti pa si moral biti zadovoljen, ako si si mogel zakuriti peč, da si zamogel ogreti zmazole od dela utrjene ude. Tudi delavec si zamore včasih privoščiti izlet v sosedno mesto, k prijatelju ali hancu iz prošle vesele mladosti, a zatem pa mora še bolj delati, ako neče, da bi hodil gladen in razčepan.

Cenj. čitatelji in čitateljice! Tudi jaz sem imel izlet ob zadnjem božiču — k prijatelju iz mladosti v visokih coloradskih hribih, 12 tisoč čevljev nad morsk gladino, Leadville, v pravem pomenu besede: klerikalno kapitalistično gnezdo. Delavec so tudi tam izkoristili. K temu se pridružijo še rimokatoliški voditelji, da držijo delavce ukovane, pasje ponižne njim in kapitalistom.

Slovencev živi v Leadville kakih tisoč. Delajo večinoma v rudokopih in topilnici. O napredku naselbine ne morem govoriti. Družijo se sicer v podporna društva, toda o napredku in izobrazbi ni niti govora. Že lega naselbine je tako pusta, — takorekoč divje romantična, še bolj žalostna pa je življenje ondodnih delavcev.

Slovenci imajo dve cesti, na katerih žive in vsaka druga hiša je "saloon", v saloonu pa štiri ali pet deklet in harmonike. V takih krajih, v takih prostorih zajemajo ondodni slovenski fantje — delavci izobrazbo: kako so zaplesali in kako se bodo stegli! Izobrazba, časopisje, napredek, bodočnost jih prav nič ne briga. Pri vsem tem pa so povsem prav ponižni ondodnemu slovenskemu župniku. K maši gredo, magari pijani; par dolarjev dajo "gaspudu" in vsi greh so odpušeni. Vsaj, kakor mi je pravil tamkaj živeči somišljenik, ni nič boljši slo. "dušni pastir" sam. Po salonih hodi vsak teden beračič za cerkev; ako ne daš, bo deš "ferdaman". Sam pa tudi pi je in se tudi stpe s fanti. Kakor na "žegnanju" v kaki gorski vasi na Slovenskem, kjer mladina enkrat v letu pokaže javno svojo moč in strast v družbi lepih naših deklet. Torej takšna je vzgoja, vzgled takih voditeljev, za poneumevanje mladine, drugega ne. Sicer je vse v enem krogu: saloni, stanovanja, "hram božji" in prostitucija. Cerkev so si — oziroma jo je — postavil v neposredni bližini, na isti cesti, kakor je prostitucija.

Zadnji "Am. Slovencev" je zapisal, da se samo neumneži oprijemljejo socializma in da bodo oni kmalu odpadali. Kakšno protislovje! Gospodje pri "Slovenec" ako bi vi živeli med delavci — med ljudmi vsaj en mesec, bi videli, kolika razlika je med fanti vam ponižnimi in socialisti, bodisi že v obnašanju ali čemerhoče. Torej nevednež ostane nevednež, neumen, dokler se ne podučil. V socialistično stranko pa pristopajo, ne neumni, ampak izobraženi. Kdor pride do tega, da spozna socializem, ne bode nikdar več odpadel; ker ga uči realno življenje, gleda nazaj in gleda naprej. Pri vas je pa enoinisto leto za letom: "bodimo iz srca ponižni in krotki, vse drugo nam bo privrženo." Ne nam, vam je privrženo. Mi delavci se moramo bojevati, ako hočemo kaj pridobiti.

Bratje — delavci, v boj za naše pravice in uspešno Novo leto nam je zagotovljeno.

J. H.—r.

Franklin, Kans. — Zopet imam poročati žalostno vest, namreč, da je kapitalistična nenASNOST zopet zahtevala svojo žrtev in sicer to pot v osebi Anton Leberja. Ranjki se je ponorečil 17. decembra v rovu West Coal Camp, šte. 16. Zlomilo mu je križ. Vseid poškodbe je umrl 7. jan. Pogreba so se udeležili vsi člani dr. "Rožna Dolina", šte. 92 s skupno zastavo vseh društev države Kansas. Spadajočih pod S. N. P. J. Pogreba so se udeležili tudi vsi člani dr. sv. Barbare s skupno zastavo, zastavajočo štiri društva. Ranjki je pripadal k dveh omenjenim jednotam.

Vsem, ki so se pogreba udeležili, izrekam v imenu ranjkega topla zahvalo. Ponesrečeni je bil v Ameriki samo štiri mesece, a vendar je bil že član dveh podpornih društev, ki bodeta sedaj nekoliko olajšali žalosten položaj njegove žene in dveh otročičev, katere zapuščaja v stari domovini. Bodi mu zemljica lahka na tujih tleh.

Delavci, pokojni naj nam služi v pouk v tem, da pristopi vsak delavec k kaki podporni organizaciji, kajti kapitalizem drvi naprej po industrialnem polju preko kupov mrličev, ki so številnejši kakor na balkanskih bojiščih.

Drugič pa naj nas nesrečni slučaj Leberja spodbuja, da s tem večjim navdušenjem agitiramo za socializem, ki edini je zmožen ustaviti kapitalizem v njihovi moritvi.

Frank Wegel.

PROTEST.

Franklin, Pa. — Člani društva "Zaveznik", šte. 3. S. D. P. Z. zavzemajo odločno stališče kot sledi:

1. Mi člani, zbrani na redni mesečni seji dne 22. dec., t. l. se zavedamo naših delavskih teženj ter se pridružujemo zavednemu slovenskemu proletariatu v Ameriki, kateri se bori za izboljšanje in napredek delovnega ljudstva.

2. Zavzemamo odločno stališče, da se čimprej po možnosti organiziramo v unijo, ker le visti vidimo bratsko solidarnost in zapustnost.

Vsled tega predlagamo potom cenj. gl. odbora S. D. P. Z. vsem bratom in članom naše organizacije sledeče:

a) Ker je dosedanj glasilo S. D. P. Z. "Glas Naroda" kljub večkratnim opominov slov. proletarijata ostal neunijski list.

b) Ker je v zadnjem času odločno napadal organizirano delavstvo, imenoval jih, ako so socialističnega mišljenja, "Brezdomovince" itd.

c) Ker se čutimo tudi mi prizadeti vsled nesramnih napadov G. N., predlagamo, da naj se list "Glas Nar." kot glasilo S. D. P. Z. odstrani in tega naj se nadomesti s kakim unijskim listom!

To resolucijo so člani z veliko večino sprejeli na redni novembarski seji z dne 24. nov. 1912 ter jo še enkrat potrdili na glavni letni seji z dne 22. dec. 1912. z dodatkom, da se napravijo trije prepisi, katerih se odda enega na gl. urad S. D. P. Z., enega v list "Proletarec" in enega hrani društvo v svojem arhivu.

Franklin, dne 22. dec. 1912.

Jožef Lovko, predsednik, Jernej Lovko, tajnik, (A. Vidrieh, začasni), Frank Koss, blagajnik, in ostalo članstvo.

Bingham, Utah. — Priloženo vam pošljam \$3.00 Money Order, kot celoletno naročnino in pa \$1.00 za tiskovni fond. Sicer bi poslal kaj več naročnin, pa sedaj je nemogoče; sedaj je nas tukaj še samo par Slovencev, razun kar je skebov, pa tudi skebov ni veliko. Okoli skebov se pa tako ne izplača, da bi šel agitirat za "Proletarca". Enemu izmed skebov sem ponudil moj list, da naj ga prebere, pa se je branil z vsemi štirimi, da ga on niti v roke neče prijeti, kaj se brati. Sicer sem mu zaklinjal in garantiral, da ni nobenega stavka v listu zoper vero, cerkev ali farje, a bilo je vse za stonj.

Kakor je vam že znano, smo tukaj na štrajku že štiri mesece; sicer pa zgleda štrajk dokaj slabo; večina štrajkarjev, kar jih ni šlo proč od Bingham, so šli delati nazaj v staro snužnost. Odkar so začeli delati, jih je že precej potolko do smrti, en par njih bo ostalo pa pohabljenih za vse žive dni. To so zaslužili za njihovo skebanje.

Do sedaj sem bil naročnik na kakih osem različnih listov, od sedaj vnaprej bodem pa to omejil samo na en par, drugo naročnino bom pa rajši poslal "Proletarcu" z tiskovni fond, da bomo imeli prej ko mogoče svoj delavski dnevnik. Če se to zgodi, da bi bil "Proletarec" dnevni do maja meseca, bom tudi jaz prispeval \$50, če sem prav že štiri mesece na štrajku in skoro gotovo bom še štiri mesece, predno bo štrajk končan.

J. Samec.

Conemaugh, Pa., 8. jan. 1913. — Kakor se sliši od gotove strani, pri S. D. P. Z. zopet škrilje, ker je blagajnik Ivan Pašk nakupil za čez \$600 žajfe, fan, cikorijske in biksa in sicer z zvezenim denarjem, katerega so s krvavimi žulji zaslužili člani S. D. P. Z. Baje se tudi knofi pucajo.

Nadzorni odbor je zahteval, da se razpiše na društva za konvencijo, ki naj bi se vršila spomladi.

Tukaj naj pometajo newyorški pometalci, ker je dosti pometanja potrebno in potem šele, drugod!

Fr. Pavlovčič.

Milwaukee, Wis. — Nekaterim slovenskim časnikarjem menda ni drugega mar, kakor da netijo prepričani med seboj. Porabili naj bi raje čas, možgane in papir za kaj podučnega in koristnega, da bi imeli oni, ki čitajo te liste, kaj koristi od tega in da bi tem rajši posezali po časopisih, ki imajo vendar kaj koristi od njih; tako se pa marsikateri zavedni delavec s studom obrača od takih časopisov. Ako ne bodo razni časnikarji skoraj družih strun ubrali, potem ne bo dolgo, ko se bojo britko kesali, kajti delavec se je začel zavedati svoje dolžnosti in moči ter si ne bode pustil dolgo več metati peska v oči, ampak ga bojo zagnali nazaj — njim samim v obraz.

Zadnje čase so se začeli zaletavati razni "prijatelji delavcev" v razne podpore jednote, njih uradnike, kakor tudi v člane same. Ti zamišljeni gospodje, ki na eni strani poznavajo delavce le tedaj, kadar njihove koristi to dovo ljubejo, prihajajo na dan z hinavsko samovlado, češ, mi smo to storili za vas, mi smo to preprečili, mi smo svarili pred zlom, ki vas je doletelo itd. Delavci, dajte vendar enkrat takim zgagaj pokazati, da si takih in podobnih dejanj ne dopustite. Vsak naj po svoji moči dela na to, da se bode vendar enkrat spoštovala ter upoštevala vaša volja. Oni delavci pa, ki se držite teh ljudi še za njih frake ter ponižno capljate za njimi, koder in kam jih je njih umazana volja, se pa vendar enkrat spametujte ter se oprimate rajši za roke svojih zasebnih delavskih tovarišev. In kmalu se bode prepričali, kdo je v resnici imel prav ali v katerem taboru so pravi, pošteni, vaši prijatelji. Opustite napade po časopisih ter rajši kaj podučnega pišite. Čitajte le delavske časopise, ki so vaši prijatelji. Obrnite hrbet vsem vam sovražnim časopisom in spoznali bode te z vidnim zadoščanjem vašo veliko moč.

Jos. Ivanetič.

Panama, Ill. — Tudi jaz se pridružujem tistim, ki zahtevajo, da "Proletarec" postane dnevnik. Tudi hočem vse svoje moči zastaviti v ta namen, da se uresniči naše želje. Toda jaz nočem biti prvi; to čast prepustim drugim: hočem biti zadnji, kakor tudi želim, da bi bil v kontestu za 1000 novih naročnikov zadnji in da bi vsi drugi dobili več glasov kakor jaz.

Pošljam vam tudi enega novega bojevnika. Uverjen sem, da bo zvest naročnik "Proletarca".

Na zadnji klubovi seji dne 12. jan. se je sprejela ostra resolucija proti G. N. Člani zahtevajo bojkot Sakserjevi tvrdki ter vsem skebskim listom.

Dalje se opominja vse sodruge, živeče v Panami, da se bolj redno udeležujejo klubovih sej ter da vsak pripelje seboj najmanj po enega novega sodruga v naš klub. Omenjeni klub šte. 46 J. S. Z. je izvolil sledeči odbor za l. 1913: tajnik — Jos. Ferjančič; zapisnikar — Frank Petrieh; organizator — Frank Kmet ter nadzornika: Jos. Mihec in Frank Smolič. Vsi v Panama.

Seje se vršijo vsako drugo nedeljo v mesecu in prostorih sodruga Frank Petrieha.

Jos. Ferjančič, box 10.

Mallenauer, Pa. — Svest sem si, da ni bilo dosedaj še nabenege dopisa iz te naselbine v listu Proletarec. Naselbina Mallenauer je malo premogarsko mesto, naha-joče se v lepo valovitem in hribovitem kraju, kakih 13 milj južno od Pittsburga. Slovencev je le štiri družini tukaj in nekaj samečev. Večina so Madjari, Slovaki in nekaj Hrvatov. Delamo sedaj s polno paro. Zaslužek je pa popolno odvisen od prostora, kjer se dela. Če je prostor dober je tu-

di zaslužek dovoljen, če je pa profesor slab, je ravno narobe. Rudarji tu zelo trpe. Nobenemu ne svetujem hoditi sem delo iskat, ker akoravno delo dobi nemore dobiti zato potrebnega stanovanja. V časih se pripeti, da mora kdo čakati cele tri mesece predno dobi stanovanje. Ker je naša naselbina po zimi jako dolgočasna in pusta si kratimo čas z vsakovrstnimi reči, dostikrat skočimo tudi na poulično železnico, ki vozi skozi naselbino, in se popeljemo v Pittsburg gledat moderno življenje.

Socialističen pozdrav! P. S.

Ohisholm, Minn. — Zlma je nam naredila po novem letu prijazen obisk. Sila njene moči je prirnila tisto živo tekočino skoraj do 35 stopinj pod ničlo. Vsa ta mrzli pritisk naravnih sil ni dosti uplival na naš mladi svet. Ni manj kot devet parov mladih sre se zaveda, da je njihova ljubezen ostala še vedno goraka. Rezultat tega bo, da si bo teh devet parov podalo roke v zakonsko življenje. Ključem jim, srečno!

Omeniti moram, da imamo tukajšnji Slovenci svojo izvrstno godbo na pihala, katera bo privedla dne 1. februarja veselico. Vsak, ki se želi še malo razveseliti ta predpust naj ne zamudi te lepe priliko. Čital sem v Proletarcu, da je dobil za božič prav lepo darilo v podobi številnih novih naročnikov. Gotovo je prišla vsa ta naročnina izključno od delavcev samih, kar je tudi pravilno. Da na ne bo "Proletarec" mislil, da je samo on dobil božično darilo, moram sporočiti, da ga je dobila tudi družba, ki lastuje tukajšnje rudnike in to no zaslužnju rudniškega brigantaja, kateri je odvezel vsem delavcem enodnevno plačo kot "Cristmas present" za družbo, za kapitaliste. Delavci, kako vam to ugaja? Koliko časa boste še s petrolejem gasiti ogenj? — Delavec.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

La Salle, Ill. — V. O.: Vaš dopis ne bi intel pomena za javnost. Poleg tega bi pa nedvomno osebi, katero omenjate, ne bilo po volji, da se take stvari dajejo v javnost. Pišite kaj o delavskih razmerah in soc. organizaciji. Iz tako velike naselbine kot je Vaša, se da vedno kaj zanimivega poročati. To rej na svidenje!

JOS. A. FISHER

Buffet
Ima na razpolago vsakovrstno pivo, vino, smodke, i. t. d.
Izvrstni prostor za okrepčilo.
3700 W. 26th St., Chicago, Ill.
Tel. Lawndale 1761

ALOIS VANA

— izdelovatelj —
sodovice, mineralne vode in raznih neopojnih pijač.

1837 So. Fisk St. Tel. Canal 1466

Telefon: Monroe 3447.

H. SCHWARTZ

ima popolno zalogo trpašnih oblek in druge moške oprave: klobuke, kape, čevlje ter vsakovrstne kufre.
164—166 N. Halsted St., Chicago, Ill.

H. COOPER

trgovca s živili na drobno in debelo.
Popolna zaloga sadja in zelenjave. Dobre in sveže jstvine na zapadni strani.
3744 W. 26th St., Chicago, Ill.
Naročila rapošiljamo na vse strani mesta. — Telefon Lawndale 762.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni in rancelnik.

Zdravniška preiskava brezplačno — pisati je le zdravila, 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 pe pel; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicago: živeči beljaki naj pišejo slovensko.

POZORI SLOVENCII POZORI!

SALOON

s modernim kegljiščem
Sveže pivo v sodkih in buteljkah in druge namravstvene pijače ter najkaj smodke. Potniki dobe jedno premo stiče za stalno ceno.
Postreba točna in laharna.
Vsem Slovencev in drugim Slovanov se tople priporoča

MARTIN POTOKAR,

1625 So. Centre Ave. Chicago

ADVERTISEMENT

L. STRAUB
URAR
1010 W. 18th St. Chicago, Ill.
Ima vođe zalogo ur, vertikal, pravov in drugih dragotin. Izvršuje vse vsakovrstne popravila v tej stroki po nelo niski ceni.

POTOVANJE V STARO DOMOVINO POTOM

Kasparjeve Državne Banke
je najceneje in najbolj sigurno.
Naša parobrodna poslovница je največja na Zapadu in ima vse najboljše oceanske črte (linije). Šifkarte prodajamo po kompanijskih cenah.

POŠILJAMO DENAR V VSE DELE SVETA. CENEJE KOT POŠTA.

Kaspar Državna Banka kupuje in prodaja in zamenjuje denar vseh držav sveta. — Pri Kasparjevi Državni Banki se izplača za K5 \$1, brez odbitka. — Največja Slovanska Banka v Ameriki. — Daje 3% obresti. — Slovenci postreženi v slovenskem jeziku. — Banka ima \$5,318,821.65 premoženja.

KASPAR DRŽAVNA BANKA, 1900 Blue Island Ave., CHICAGO ILLINOIS

Dobra domača kuhinja. Odprto po dnevi in po noči.
"BALKAN"
KAVARNA - RESTAURACIJA
— IN POOL TABLE —
M. Poldrugáč — 1816 So. Centre Ave.

DENI DANES NA STRAN IN IMEL BOŠ JUTRI--ZAČNI ŠE NOČOJ!
44-polletno izplačevanje obresti v našem hranilnem oddelku.
Obresti se kreditirajo 1. januarja.
Iste se izplačujejo ali pa vknjižijo v hranilno knjižico, kakor žele viagatelji, in sicer na ali pa po omenjenem datumu.
Nove vloge, vložene pred 15. jan. bodo vikle obresti od 1. jan.
INDUSTRIAL SAVINGS BANK
2007 Blue Island Ave., Chicago, Ill.
Odprto ob sobotah zvečer od 6—8. ure. Pol miliona premoženja.

Popolna razprodaja
Naša popolna razprodaja se je začela. Veliko znižanje na vsem zimskem blagu, kot obleke, sukne, klobuke, kape, itd., za mladeniče in odraslene može.
Imamo najboljše obleke tvrdki: Cluett, Monarch, Intersta and Wilson Bros., ter sracee in spodnjo obleko in klobuke tvrdke "Stenson".
KOTRBA BRATJE
S. W. Cor. 26th St. & Millard Ave.
Tel. Lawndale 3682. Obleko po meri.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je
Narodna Tiskarna
2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "GLASILO" in "PROLETAREC" se tiskata v naši tiskarni

ZDRAVLJENJE V 5 DNEH
Varicocele Hydrocele BREZ NOŽA IN BOLECIN
Ozdravim vsacega, kdor trpi na Varicocele, Strukturi; dalje ozdravim nalezljivo zastrupljenje, živčno nezmožnost, vedenico in boleznii tifečnih se mokih.
Ta prilika je dana slasti tistim, ki so izdali še velike svote zdravnikem ne da bi bili ozdravljeni in moj namen je, pokazati vsem, ki se bili zdravljani po tucatih zdravnikov, brezuspešno, da posedujem le jas edino sredstvo, s katerim zdravim vsepešno.
Popravite Vaše zdravje
Pridite v moj urad in govorite zaupno. Govorimo vse jezike. Debili beste najboljše nasvete in prednosti, ki sem si jih iztekel v moji 14 letni praksi kot specialist v boleznih pri mokih.
Ozdravim pozitivno želodec, pljuča, ledice in neprilike v jetrih. (Za neuspešno zdravljenje ni treba plačati).
TAJNE moške bolezni
z guba sargova bolezni v ledicah in jetrih
zdravim hitro za stalno in tajno. Živčeno onemoglost, slabost, napor, zastrupljenje in z guba vode.
PLJUČA
naduhe, Bronchitis, srčne bolezni in pljučne zdravim po moji največji metodi
Zastrupljenje krvi
in vseh drugih kožnih boleznii, kakor prische, luelje, onemoglost itd.
Zenske bolezni
beli tok, bolečine v oztare, garje, otokline, podju in druge organske bolezni zdravim za stalno.
(Preiskovanje brezplačno) (Nasveti zaston)
DR. ZINS, 183 N. Clark Str. Chicago
med Randolph in Clark
Odprto: 8 zjutraj do 8 zvečer. Ob nedeljah od 8 zjutr. do 4 pop.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.
Lestnik in izdajatelj:
jugoslovenska delavska tiskovna družba
v Chicago, Ill.Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo leto, 1.00 za pol leta. Za Evropo \$2.50 za celo leto, 1.25 za pol leta.
opomba pri naročitvi: Pri spremenihi številke v celoti stanejo razpisovalni štari naslov.**PROLETARIAN**Owned and published EVERY TUESDAY by
South Slavic Workmen's Publishing Company
Chicago, Illinois.Glasilo Slovenske organizacije
Jugos. socialistične Zveze v
AmerikiSubscription rates: United States and
Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half
year. Foreign countries \$2.50 a year,
\$1.25 for half year.
Advertising Rates on agreement.NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
2146 Blue Island Ave. Chicago, Ill**Na novo delo!**

Živimo v dobi najbrezobzirnejše kapitalistične podivjanosti. Kapitalizem je v svoji ostanitni gonji za profitom vsak dan bolj brezobziren, samogolten in pogibonosen. S svojega zlatega prestola dikтира pogoje svetu za življenje in ves svet je prisiljen uklanjati se njegovi močnatosti. Vsakogar, ki se drzne protiviti se mu, pohodi s svojo močjo, kakor pohodi človek črva na česti. Usoda človeštva je v njegovih krepkih rokah.

Da, z nepopisno silo dere naprej veletok kapitalizma, toda socializem si je stavil za svojo nalogo, da ta veletok zajezi, pa naj velja kar hoče. Za izvršitev tega namera na rabi socializem vstrajnih krepkih sil, sil milijonov mas delavskega ljudstva. Čimprej bo odpora sila socialistične armade dovolj močna za izvršitev tega ogromnega dela, tem prej bo ljudstvo rešeno kapitalističnega tiranstva, kojega peza postaja vsak dan neznošenjsa. Vidimo pa, da ni zmage brez boja, ne vseh brez dela. Ako hoče biti delavno ljudstvo rešeno, se mora samo rešiti, mora delati za doseg svojega cilja. Delo, neprestano delo in zopet delo, to mora biti geslo vseh socialistov, vseh razrednozavednih delavcev.

Velike naloge čakajo socialistično stranko v Ameriki, kajti nikjer se kapitalizem ni povpel do tolike vladajoče moči kot ravno v tej deželi. Zato je naravno, da bo soc. stranka prisiljena napeti vse sile, da bo kos svojim nalogam, da bo kos premagati vse silne ovire, ktere ji stavijo na pot napredka kapitalistični hlapi in protivniki pravega delavskega napredka. Vedeti pa moramo, da je položaj v veliki meri odvisen od našega delovanja ali mirovanja. V mejah tega položaja se bo razvijala bodoča socialistična propaganda. Pozabiti pa ne smemo, da mi sami lahko te meje razširimo ali zožimo. Naša zasluga bo, kar dosežemo; naš greh, češar ne dosežemo! Slovenski sodrugi imajo svoje polje, katero imajo obdelovati in od njih je odvisno kdaj in kako bo polje obdelano.

Za obilno delo, ki nas čaka, je treba pred vsem dobre organizacije; za organizacijo je treba ljudi, ki jo oživljajo. Naši stranki je doslej primanjkovalo delavnih moči in lahko se reče, da je bilo vse efektivno delo natovorjeno prav malemu številu požrtovalnih sodrugov, ki so storili, kar jim je bilo mogoče, dočim se je velika večina vse premalo udeleževala stvarnega dela. Delo v stranki je zelo raznovrstno in nekaj opravlja lahko vsakdo, četudi ne čuti v sebi sposobnosti, da bi snoval načrte in vodil armado. Ravno za podrobno delo, ki ni nič manj potrebno in koristno, je doslej primanjkovalo moči, vsled češar je marsikaj zaoostalo, kar bi se bilo lahko izvršilo.

Dela, ki se nam približujejo, se mora udeležiti vsa organizacija in vsak posameznik mora zavhati rokave. V prvem redu je to potrebno za razširjenje "Proletarca" in za utrditev organizacije. Vse izgovore je treba položiti na stran. Kdor ima kakšno funkcijo, mora podvojiti svoje moči, kdor je preprosti član, mora začeti z aktivnim sodelovanjem; kdor je doslej ob strani simpatiziral s stranko, se ji mora pogumno pridružiti.

Razširjenju Proletarca in okrepitvi strankine organizacije velja v prvi vrsti naše delo.

Koliko je še delavcev, koliko je znanecev in prijateljev, koliko je sorodnikov, ki se niso naročili na socialistični list in ki se ne črpajo iz njega vodil za delavske borbe. Naša skrb in naša naloga je, da vse te mlajše napolnimo z ognjem prepričanja in navdušenja in da jih navdahemo s socialističnim spoznanjem. Dajmo jim "Proletarca" v roke, ki naj postane izvirnik pouka in duševnega razvedrila za vse slovensko delavstvo. Ne pozabimo, da je vsak dan, ki ga zahtudimo, izgubljen, da bo delo zmerom težje, da se bodo ovire vedno bolj kopičile. Delo za "Proletarca" je dolžnost vsakega delavskega sodruga in nihče se ne more izgovarjati, da nima sposobnosti. Naročnika listu lahko pridobi vsak, če se tudi po duševni razboritosti ne more kosati z — recimo — Marxom!

Druga stvar pa je okrepitev organizacije. Kjer obstojajo lokalne organizacije, se morajo ozreti po vsem okraju, da se ustanove podobne organizacije poysod, kjer je mogoče. Ako so kje posamezni sodrugi, pa še nimajo svoje skupne organizacije, naj se sestanejo in naj si jo ustanove. Kdor ne ve, kako začeti, naj se obrne do bližnje organizacije, do zveznega tajnika, ali na "Proletarca", kjer dobi vsa navodila, vse podatke in vsak potreben pouk.

Razširjenje "Proletarca" in okrepitve organizacije se mora izvršiti. Vsega dela ne smemo odlagati vedno le na poznejši čas. Postanski težav se ne sme ustrašiti nihče; vsakdo se mora zavedati, da brez boja ni "zmage".

NAŠA AGITACIJA.

Vsleh agitacije pri našem in tudi pri organizacijskem delu kapitalističnih strank in organizacijskih oblik je odvisen od nekaterih okoliščin. Nikakor niso postaršne stvari kulturna stopnja in temperament mas, med katerimi delujemo za svoje cilje te ali one stranke. V enaki meri, kakor omenjena predpogoja, je pa važna glede na uspeh pri agitacijskem delu tudi snov, jasnost snovi, ki z njo skusamo vplivati na izpopolnitve politične ali drugačne organizacije, in oblika, v kateri podajemo dotični predmet, ki smo se ga lotili.

Nasprotnike stranke naglašajo vedno, da bodo "delate za vse" in pri svojih agitacijah porabljajo vsakovrstne hujskarije in največje obljube, ne prihajajo pa do stvari same, do materialnih koristi mas. Pač razpravljajo popolnoma resno o raznih privilegijih, o stvarih, ki se tičejo posestnih slojev, če so med seboj, da varujejo svoje meščanske in kapitalistične interese. Vse drugače torej nastopajo na shodih in v družtvih, ki služijo za agitacijo med množico, tam se vlačijo čez zobe fraze in hujskarije, ki nimajo prav nobene pomena glede na zastopanje interesov brezpravnih in delavskih slojev. Da, naravnost se vidi iz vse agitacije meščanskih strank med preprostim delavstvom in med politično indifrentnimi sloji sploh, da je namen vsega delovanja teh strank ta, da razcepijo delovne sloje med seboj, da jim navtežajo fiksne ideje in predsodke, ki potem ovirajo združevanje gospodarskih razredov po njih interesih. Ta taktika služi strankam, kar najbolje, ker jim dovaja razsodne in fanatizirane elemente, da jih izrabljajo v svoje politične namene.

Kapitalistična politika, ki reflektira na delavske sloje, bodisi katerekoli delavske kategorije, ne more delati drugače: delo kapitalističnih strank pri agitaciji med delavskimi vrstami je torej neodkritosredno in demagoško, ki ima namen pridobivati zase telesno vardo potom hujskarstva delavskih slojev med seboj, da se ne združijo tako naglo in ne spoznajo v svojem fanatizmu ali indifrentizmu svojih stanovskih, oziroma razrednih interesov.

Prav nasprotni namen je prav nasprotno taktiko pa zahteva naše delo. Socializem, razredni socializem je nekaj čisto pozitivnega, nekaj določenega. Socializem je cilj, ki vodi k pravičnosti, ki ima namen odpraviti gospodarske krivice, ki ima namen ustvariti pravično človeško družbo, za kateri cilj mora biti vsak pameten ali pa pametnim razlogom dostopen človek. Dočim kapitalistične

stranke čuvajo svoje predpravice dočim meščanske stranke protežirajo izkoriščanje, je naša socializma, da ugotovi pravice do življenja vsemu človeštvu v enaki meri.

Iz tega takorekoč že kar samo sledi, da mora naša taktika iti v dveh smereh: 1. združevati vse delavske sloje v razrednih organizacijah; 2. povzdigniti kulturno stopnjo in vzgajati nov svetovni nazor.

Vsekakor pa s tem še ni postavljena jasna meja v taktičnih vprašanjih. Kapitalistične meščanske stranke brez demagogije in političnega ter osebnega intrigaštva ne morejo uspevati med delavskimi masami, da, niti ne v svojih vrstah, medsebojne konkurence za politične in gospodarske uspehe in predpravice. Socialistična stranka pa ima čisto drugo nalogo. Ta mora združevati in izobraziti vse delavske sloje, pa če se tudi tupatam pojavljajo take kapitalistično-politiške bolezni v strankini taktiki, jih pa morajo zaupniki in stranka odpraviti. Naše delo je delo združitve, naše delo je delo prosvete in nikdar ne smemo in nam ni treba sezati po osebnosti in po argumentih z osebnotim in demagoškim značajem, ker je naš program povsem jasen, ki ima realen namen — socializem.

Bolj nego vsaka druga stranka mora zidati socialistična stranka na razsodno, program umevajoče pristaje svoje organizacije; če ne bi storila tega, potem ne bi bila nič-družega, nego potvorek ali konglomerat, ki ne ve in ne more vedeti kaj hoče.

Zaradi tega torej tiči bistvo naših organizacij v tem, da naši člani in pristaji poznajo program in da ukrepajo na podlagi spoznavanja svojih nalog z edinim namenom, da se pospešuje združevanje delavskih mas na podlagi socialističnega programa brez vsakršnih osebnostih in izrabljavalnih ambicij delavstva proti delavstvu.

Tendešca organizacije in združevanja delavskih mas ter naobraževanja do najvišje popolnosti je edina pot, ki vodi delavstvo do spoznanja in do samostojnosti, ki sta v socialnem razrednem boju za pridobitev trajnih uspehov nepogrešni.

PENZIJA ZA DELAVCE.

Dokler si mlad, zdrav in čil in so tvoje roke v stanu ustvarjati bogatstvo, si dobrodošel povsod; kapitalisti te imajo radi, ker si pridni delavec, narodnjaki te hvaleško, ker si vnet za narod, politične stranke se potegujejo za tvoj glas; skratka: kdor kaj rabi od tebe, vsak se poteguje za tvojo naklonjenost.

Toda za mladostjo pride starost in z njo vse nadloge življenja. Tvoja roka je opešala, tvoje moči so izčrpane; opešal si, onemogel si. Vse svoje življenje si pridno delal, a sad tvojega truda so uživali in še uživajo tvoji izkoriščevalci. Vse so ti vzeli: pustili ti niso ničesar: kakor staro izrabljeno orodje, so te zavrgli, ne meče se, da si star, nezmožen za delo, da nimaš več moči, da bi si služil kruha. Odslovlili so te, vrgli so te na cesto, da ondi v blatu končaš svoje življenje.

Vprašaj za delo kje drugje: nihče te ne mara sprejeti na delo, češ, si preštar, preslaboten, saj imamo mladih svežih moči dovolj, kaj hočemo s starimi. Spomni se na prijatelje in znance, spomni se na tega in onega, komur si pomagala s svojim zaslužkom ustvariti lepoto premoženje. Obrneš se na vse te: a nihče te noče poznati, vse se te izogiba, vsak se te boji in zapira duri pred teboj. In zakaj vse to? Ker si star in onemogel, ker je prišel tisti čas tvojega življenja, da bi v miru užival sad dolgoletnega truda. Toda tega sadu nimaš ti, spraviš se ga drugi, ti sam nimaš ničesar!

Sedaj ti je došlo bridko in razočarajoče spoznanje, tisto žalostno spoznanje, ki te sili v obup in ki te napolnjuje s sovraštvom do človeške družbe, za katero si delal vse svoje življenje, kateri si žrtvoval svoje moči, svojo dušo. Nasproti temu pa ista človeška družba nima zate ničesar za povračilo za ono veliko vrednost, katero si ji ustvaril s svojimi pridnimi rokami. Ničesar, prav ničesar drugje nima zate, kakor tisto zoperno in duha morečo ječo, katero se drugače nazivlja s hinavskim imenom: hiralnica. Ako te je morda

strah pred tem zavodom; si lahko izprosiš dovoljenje za — beraženje. Ako se ti pa vse to stуди, potem ti ne preostaja drugača kot la si pokličeš smrt na pomoč in tako rešiš krivične človeške družbe, kateri si dal vse, kar si imel a katero te je za plačilo vrgla na mlako, ko je prišel čas za uživanje sadu tvojega truda.

Taka je usoda na tisoče, na milione proletarcev, revežev. In danes, ko se dvajseto stoletje trka po prsih in se ponaša s svojo kulturo, zahteva starost neštevilne tragedije v proletarskih vrstah.

Ravno ta teden smo dobili pismo od sodruga John Krainca iz Maryville, Ill., ki piše:

"Prosim pojasnila v naslednji zadevi: Tu je starček — rudar star 60 let in ni več zmogel za delo. Slišal je, da dobi vsak delavec penzijo, ko je star 60 let. Rad bi zvedel, kako je s to stvarjo?"

Drugo, kar bi rad zvedel, je, če more človek, ki je star 60 let, še dobiti delo ali ne? Menda ja niso taki delavci zaslužili, da bi se jih vrglo na cesto. Tukaj je delavec, 55 let star, in je zgubil delo. Superintendent mu je rekel, da naj gre po svoj "time"; siromak je to storil in sedaj ne more nikjer dobiti dela. Ali ni nobenega zakona, ki bi kapitaliste prisilil, da skrbje za svoje onemogle delavce?"

Danes še ni zakona, po katerem bi dobivali stari in onemogli delavci penzijo. Danes imajo v Ameriki le nekatera večja podjetja za svoje delavce določeno penzijo. Sicer je prvi socialistični kongresman Victor L. Berger stavil v zveznem kongresu predlog za penzioniranje starih in onemoglih delavcev, a ta predlog po zaslužnju kapitalističnih strank do sedaj niti na razpravo ni prišel; takega zakona torej ni.

Tudi takega zakona ni, po katerem bi bili podjetniki prisiljeni zaposeliti delavce, ki ni po njih volji. Takim delavcem pač ne preostaja drugača kot okrajno zavetišče ali hiralnica.

Delavci, od vas samih je odvisno, kdaj dobimo zakon; ki bo določeval penzijo za stare in onemogle delavce in kdaj se bo izboljšal delavski položaj sploh. Delavci tvorijo večino po številu, torej imajo tudi politično moč. Treba je samo to moč prav obrniti, prav uporabiti! Mesto, da se delavci udinjajo v službo kapitalističnih strank, ki imajo za delavce le obljube, naj raje agitirajo za socializem, za socialistično stranko, ki je še vselej pokazala, da je res prava delavska stranka in da je njena prva naloga, da izboljša bedni položaj delavstva. Sodrug Berger je stavil predlog v kongresu za penzioniranje delavcev in ko bi imeli socialisti odločujočo moč, bi bil danes ta predlog že tudi zakon!

Delavci, ki pričakujejo pomoči in izboljšanja od kapitalističnih strank so enaki piščancu, ki pričakuje varstvo od jastreba.

SOCIALNE RAZMERE IN ALKOHOLIZEM.

"Ako mora človek živeti v peklu, bo v njem živel rajši pijan nego trezen."

Upton Sinclair.

Socialna demokracija vidi v alkoholizmu mogočno oviro za osvojenost delavskega razreda. Zato deluje že dolgo vrsto let z vsemi močmi, da prepriča delavstvo o neizmenni škodljivosti uživanja alkoholnih pijač. Ali socialna demokracija ve, da je alkoholizem posledica, a ne vzrok današnjih strašnih socialnih razmer, v katerih živi proletariat. Ve, da ni alkoholizem vprašanje, ki se zamore rešiti samo, ločeno od ostalih socialnih vprašanj; alkoholizem je le člen v verigi družabne bede. Zato je prepričana, da se bo vprašanje alkoholizma rešilo le tedaj uspešno, kadar bodo tudi rešena vprašanja o delovnem času, stanovanjski hedi, nezadostni prehranitvi itd.

Predolgi delovni čas zapelje predvsem veliko število delavcev, da segajo po vinu, pivu, žganju tako, da jim oškoduje telesne in duševne moči. Kdor mora delati po deset, dvanajst ur v slabo prezračenih prostorih, v vročini in prahu, je umevno, da mu opešajo moči in da seže po strupu, da vsaj nekaj trenutkov zopet lahko dela. Seveda tiči v tem velik predsodek. V ljudstvu je tako ukoreninjeno naziranje, da alkohol osveži telesne in duševne moči, da celo inteligentni delavci verujejo v to. Ali

alkohol je le bič, ki užge trenutno moč, a trajno ne osveži.

Nizke mezde, ki ne dopuščajo, da bi delavstvo kupovalo zase in za svoje družine izdatne, tečne hrane, so tudi vzrok, da je vprav med delavstvom žganje tako priljubljeno. Popolnoma umljivo je, da delavce poplakne s požirkom žganja kos trdega kruha in žaltove slanine, posebno tedaj, če je prisiljen, da je po beznicah, ker je dom preoddaljen od delavnice. Če nima delavec opoldne tople hrane, tedaj seže po alkoholu, ker meni, da ga ogreje. Ali tudi to naziranje je prevara.

In ko se vrne delavec domov, kakšno je domovanje? Izmučen premrazen prihaja v golo, vlažno nezakurjeno sobo in v tej luknji naj dobi njegovo telo odpočitka, tukaj naj se razvedri njegova duša? In na tisoče in tisoče je delavec, ki imenuje svoje last le košček take mrzle, neprijazne sobe, ker si ne morejo vsled nizkega zaslužka najeti boljsega stanovanja. Če je delavec oženjen in je prisiljen tudi njegova žena, da dela ves dan izven doma, kakšno je tako domovanje? Razmetano, nepospravljeno, dostokrat kuhinja in spalnica v enem prostoru, in tukaj naj se odpočije? Kdo se bo čudil tedaj, če pobeigne delavec prej k mogoče iz tega "domovanja" in išče v gostilni utehe.

Beda in pijančevanje sta v najtesnejši dostikrat v nerazdružljivi zvezi. Kakor hitro pa pride delavstvo do boljših mezd in s tem seveda do boljše, tečnejše hrane, zdravejših stanovanj, tedaj pa se poslovi od žganja in pije vino ali pivo. Da ostane v delavcu poživljenje po vinu ali pivu vzlic boljki mezdi, je pač vzrok ta, da se njegove delavne razmere niso izpremenile, ki napravijo največkrat iz delavca pijanca. Dokazano je pa tudi, kar so dognale strokovne organizacije, da je delavstvo opustilo tudi vino in pivo, če je doseglo krajši delovni čas. Svojega prostega časa niso več predelali po beznicah, temveč so ga porabili za svojo izobrazbo.

Vsako zlo, ki naj se trajno odpravi, se mora izrjaviti pri korenini. Strahotna razširjenost alkoholizma v današnji dobi je posledica socialnih razmer. Te se morajo izpremeniti in alkoholizem bo pojenjeval. Socialna demokracija vzlic temu spoznavanju vodi še vsooben boj proti alkoholu in za abstinenčno. Vse socialno demokratične stranke v Evropi so na svojih zbiorih povdarjale, da je boj proti alkoholu največjega pomena za razvoj socializma, in vse evropske socialno demokratične stranke imajo delavske abstinenčne organizacije.

Besede ameriškega sodruga Uptona Sinclairja: "Ako mora človek živeti v peklu, bo v njem živel rajši pijan nego trezen", ki jih je napisal v svojem romanu "Močvirje", so grozna obsodba današnjega kapitalistič. družabnega reda. Kapitalizem je pahnil delavca v razmere, ob katerih bi moral zblazneti, da ni iskal tolažbe v alkoholu. Ali čim bolj prodira ideja socializma med delavstvo, čim bolj se utrjuje v delavstvu prepričanje, da mora postati vse drugače, kakor pa je, tembolj se zaveda delavstvo, da zamore ta gigantski boj izvojevati le trezen razred. Namesto črnege obupa, ki je prej tiščal delavstvo k tlom in ga silil iskati trenutnega pozabljenja v strupu, je socializem preljel delavstvo s svetlim upom na boljše bodočnost. In delavstvo spoznava od dne do dne bolj, da alkohol ni prijatelj, temveč njegov največji sovražnik in zli duh.

Turške vojne žrtve. Vojaški izvedenci so preračunili, da se je od 200.000 mož močne turške armade rešilo v Janino k večjemu 20.000 vojakov. Vsi drugi — z arnavskimi četami vred — so razbiti: nekaj se jih je vrnilo domov, nekaj je bilo vjetih, drugi so padli na bojiščih. Mrtvih in ranjenih je imela zapadna turška armada v bojih s Srbi najmanj 60 tisoč, vjetih je bilo 20.000. Vjeli, razorožili in nato izpustili so Srbi do 25.000 hašibozukov in kristjanov. Ostali — večinoma Arnavti in domači prebivalci — so pa zbežali na vse strani in se poskrili po hišah. Svoje mrtve in ranjene so Turki, če so le utegnili, pobrali in vlekli s seboj. Kjer pa niso mogli, so pa svoje mrtve vsaj slekli in sezuli, ker tako zahteva mohamedanska vera. Zato je bilo videti toliko goilih ali vsaj bosih mrličev.

Rev. Sojar in drugo.

Kdo je Rev. Sojar? Well — pozabljen je ni, vendar naj 5000 čitateljev "Proletarca" čita znova:

Rev. Tone Sojar je na socialističnem shodu 3. nov. 1912 v Chicagu v prid 600 ljudi proslil sodruga Ethina Kristana odpuščanja za svoje laži in obrekovanja v "Amer. Slov." In dalje je Rev. Sojar rekel: "Socialisti, dragi sodrugi — ali kar ste že — Bog vam pomagaj! Jaz vam želim vse srečo!"

Kaj je Rev. Sojar s tem dohazal? Dokazal je, da kadar pride med-socialiste na javni shod, govori tako, ker mu vpače ves po-gun, a kadar doma v zatišju piše za "Am. Slov." takrat pa pravi drugače — ravno narobe. In tak človek je v naših obeh coward ali po domače — figamaž!

Ali se je vredno s takim človekom pečati? Skoro ne! Kajti zopet se lahko zgodi, da bo Tone, kadar pride med socialiste, zopet vse — preklical in prošil za opročenje!

"Kunstnost" Sojarjeva je zopet podrla jednega jareca. V zadnji številki "Amer. Slovenca" nam stavi zelo, zelo, zelo "učeno" vprašanje, namreč:

"Kdo je pa produceral premog, zakopan v zemlji od nekajd?" In dalje: "Kdo je produceral solnce?" (Sojar hoče "dokazati," da delo ne producira vsega bogastva.)

O joj, o joj! — Zdaj nas pa ima! Hm! Takšnega spaka se pa nismo nadejali. Kam se naj zatičemo za "razsvetljenje" naših možgan, da rešimo to "strašno" vprašanje? Kajti za rešitev te uganke je vsekakor treba posebnega "razsvetljenja" — drugače ostanemo v šmiru! Kaj, ko bi se zatekli k samemu papežu, kateri je univerzalno "nezmtljiv"?

Toda šalo na stran! Prepričani smo, da tako bedastega vprašanja še ni stavil nihče na svetu; tudi 10letni šolarček bi se ga sramoval. Premog je res v zemlji, pa naj je nastal kakor že je. Toda koliko je pa premog vreden za človeka, dokler leži v zemlji? Kake koristi je premog za nas vse, dokler se ga ne dotakne roka premogarjeva? Ali ne zadobi premog svojo vrednost šele tedaj, kadar je izkopan in spravljen na površje zemlje? Dokler leži premog v globočini, tedaj ima za človeka ravno toliko pomena kakor navadni kamen; tedaj še ne predstavlja nobenega bogastva. Premog postane bogastvo šele tedaj, kadar ga delavci spravijo na površje in šele tedaj ga zamore kapitalist spraviti v denar — v bogastvo. Delavci in samo delavci — torej delo pretvorijo premog v bogastvo, v poraben produkt. Stol, na katerem sediš, Sojar, kadar pišeš svoje neumne klobasarije, je iz lesa. Les je zrašel v gazdu, torej iz zemlje. Toda vredno je zadobiti surovi les obliko tvojega stola, se ga je dotaknila magična roka dela. To je tisto kakor s premogom. Delo producira vse. V tvoji glavi, Sojar, leži nekaj — kar nečemo imenovati. Če bi molčal, bi nihče ne vedel, kaj imaš v glavi. Ker pa potom svojih blodnih misli spravljáš tisto na papir in v javnost, vemo sedaj, koliko znaš. To je pa tvoj produkt! Produkt, tvojega dela, kar je zate menda bogastvo. Sojar, vsak premogar te lahko o sramoti!

In solnce! Naj ga je ustvaril Bog ali pa naj bo posledica večnega razvoja, kakor nas uč modernna veđa, solnce bi malo koristilo poljedelcu, če bi on ne izvršil svojega dela. Solnce že stori svoje, toda če pšenica ni pognojena in če jo preraste plevel, ne bo bogate letine, pa naj solnce še tako lepo sijne in dež še tako rosi zemljo. Zopet dokaz delo producira vse!

Vojna! Tudi Sojar je za krvavo klanje! Kajpak! Peta: "Ne ubijaj." Brrr! To ni nič. To je samo v bukvah. "Mir ljudem na zemlji!" Dvakrat nič! To je kvanta! — Živla krščanska kultura!

"Krvava revolucija!" — Sure! Sojar je že enkrat prošil socialisti za oprošenje, ko je lagal o krvavi revoluciji. Sojar ima "krvavo" revolucijo v svojih puhlih možganih. Debs je izjavil sledeče glede nasilnega prevrata in sabotaže sploh:

"If I regarded the class struggle as guerrilla warfare, I

would join the anarchists and practice as well as preach such tactics. I am opposed to sabotage, direct action or to bloody conflict as a weapon for the emancipation of the working class." (National Socialist, No. 52.)

Slovensko: "Če bi jaz odobraval rokovnjaško vojevanje, pridružil bi se anarhistom in učil kakor tudi izvrševal to taktiko. Jaz sem nasproten sabotazi, direktni akciji in krvavemu konfliktu kot orožju za osvoboditev delavstva."

6. člen pravil socialistične stranke v Zed. državah se glasi:

"Section 6. Any member of the party who opposes political action or advocates crime, sabotage, or other methods of violence as a weapon of the working class to aid in its emancipation, shall be expelled from membership in the party."

(Vsak član stranke, kateri nasprotuje politični akciji ali priporoča zločinska in nasilna dejanja kot sredstvo za osvoboditev delavstva, mora biti izključen iz strankinega članstva.)

Dovolj! Ali bo Sojar še lagal, da "Proletarec" in socialisti priporočajo krvavo revolucijo?

Sojar nekaj namiguje, da socialisti v Chicagi ne plačujejo hrane in stanovanja. Mi ne verjamemo, da ima Sojar katerega socialista na "bortu" ali da on za koga "dober stoji". Če pa veš za koga, da ti je storil krivico, ali če si ti advokat za katero slovensko gospodinjstvo, potem z imeni na dan! Basta!

Z našega drugega zbora.

IZVLEČEK DEBATE, KI SE JE VRŠILA NA II. NAŠEM ZBORU GLEDE NAČRTA ZVEZNIH PRAVIL.

O formi pravil, ki sta jih predložila zboru sod Savič in Petrič, se je v specialni debati o Savičevem načrtu, ki zavzema ekstremno formo centralizacije, odprla ostrejša debata, iz katere posnemamo v glavnem sledeče:

Sodr. Savič zagovarja formo popolne centralizacije. V podkrepitev svojega mnenja, da se zvezi potreba preustrojitve v tem smislu radi edinstvenega dela, katerega do sedaj ni bilo mogoče vršiti radi avtonomije posameznih sekcij.

Sodr. Petrič pravi, da ni potrebno napraviti naenkrat tak skok, pač pa je zato, da se združijo hrv. in srbska sekcija, kateri naj v bodoče tvorita eno sekcijo; slovenska sekcija naj bo kakor je, ker so njene razmere vse drugačne nego hrvatsko-srbskih. Pač pa je zato, da se po en član teh odborov zamenja na svojih sejah, to je, da en član hrv.-srbske sekcije prisostvuje sejam slovenske sekcije in obratno. Na ta način bi se učili spoznavati drug drugega natančneje in bi gladili pot končnemu cilju — popolnejši centralizaciji. Ne vrjame v dekretiranje imen, pač pa v delo, katero naj to praktično uresničuje stopnjema.

Sodr. Lučić prikazuje hibe dosedanjega dela vsled decentralizacije, vendar drži da bi bilo sedaj s popolno reformo zvezne forme v centralizacijo prerano. Zlo nacionalne razkosanosti je treba samo izkoristiti. Mnenja je, da netočnosti nastajajo vsled zasukanosti posameznikov in ne v formi; kajti tudi v formi tesnejše centralizacije bi v tem oziru ne bilo nič boljše. Se strinja s federativno avtonomijo.

Sodr. Polovina pobija Lučićeva mnenja in zagovarja popolno centralizacijo gibanja.

Sodr. Mantoni Karl Marx je dejal: "delavci vseh dežel združite se!" To mora biti tudi naša geslo. Naša zveza se ne sme ravnati po geslu skrpane Avstrije: "Divide et impera!" Pobija mnenja sođr. Petriča in pravi, da je bpa dosedanja avtonomna forma pokazala, da je na ta način delo oteškočeno. Dolžnost delavca je — pravi, da dela vzajemno s delavci vseh narodov, ne samo s svojo narodnostjo. Šovinizem je železni plot, katerega je postavil kapitalizem. Tega je treba da odpravimo. Nasprotuje načrtu Petričevih pravil.

Sodr. Molek se strinja v načelu s centralizacijo, toda na polju praktičnega dela bi nastale — še gredo do ekstremne centralizacije — teškoče, kajti hrvatski in srbski sodrugji nepoznajo dela in poteh slovenskih sodrugov in tudi slovenski ne hrvatskih in srbskih. Strinja se s Petrovičevim načrtom.

Sodr. Marković navaja, kako so Jugoslovani, posebej jugoslovanski socialisti v Ameriki, maloštevilni za vpešen boj vsak na svojo pest. Za izdatno delo je treba najstrožje centralizacije.

Mi smo, pravi, raztreseni po celi Ameriki, in to onemogočuje delo na svojo pest, kakor tudi v stari domovini. Samo z jedolitičnim delom za katero pride direktiva iz ene strani, je mogoče povzdigniti našo zvezo.

Razdeljeni smo slabi, ker so naše moči raztresene; edino v centralizaciji leži popoln razvoj. **Sodr. Petrovič** domišlja delegata, kako se je že na prvem zboru odločilo, da se pojačamo na podlagi federativne avtonomije. Na tem zboru so delegatje razdeljeni v dve struje. Vzrok tega leži v potrebi — kakor se izražajo srbski sodrugji — združenje Srbov s Hrvati, kar pomeni delno centralizacijo za njih. Slovenci ostanejo za zdaj še avtonomni. Zagovarja združenje Srbov in Hrvatov, a je proti popolni centralizaciji.

Sodr. Podboj je istotako proti centralizaciji takoj, dasi ji v načelu z idelnega stališča ne nasprotuje.

Sodr. Zavertnik st., predlaga, da ostane avtonomna federativna forma. Tajniki sekcij naj imajo vsak teden seje, pa se bo delo izvršilo v redu brez centralizacije. Če se sprejme Savičev načrt pravil, ne bo v bodoče nič bolje kakor danes. Strinja se z dosedanjo formo in pravi, da forma sama posebi ni slaba, slabo je le to, ker se ni obdrževalo sej in izvrševalo delo.

Sodr. Kirin zagovarja Savičev načrt in je mnenja, da je avtonomija ovirala agitacijo.

Sodr. Belleff je mnenja, da je dosedanja forma pomagala utrjati šovinizem in že radi tega je potrebno, da se ta forma zavzre.

Sodr. Zavertnik ml. pravi, da Hrvati in Srbi najbolje poznajo svoj delokrog, istotako Slovenci. Povdarja, da so Slovenci v drugačnih razmerah notranjega razvoja nego Srbi in Hrvati, zato je proti centralizaciji.

Sodr. Bešenik je mnenja, da vnanji delegati nimajo dovolj pojma o praktičnem delu v gl. odboru. Nedostatki so bili v glavnem v tem, ker je padlo preveč dela na posameznike. Mnenje je, da gl. tajnik vsled raznih del ni mogel izvrševati vse tisto, kar bi bilo poleg potrebno in nujno. Ako se da v gl. urad pomoč, bo gotovo izvršeno tudi tisto delo, ki do sedaj vsled drugega, ni moglo priti na vrsto. Zagovarja federativno avtonomijo.

Sodr. Maravič in Hinič sta mnenja onih predgovornikov, ki so trdili, da forma federativne avtonomije ni pripravna za vspešni razvoj zveze.

Sodr. Fabianič zagovarja centralizacijo, češ, da je iznašel na agitaciji, da dosedanja forma ne odgovarja našemu cilju.

Sodr. Ekonomoff izvaja, kako nujno je za Jugoslovane, da stojimo v tesnejši zvezi, ker nam to omogočuje uspešnejše akcije. Kritizira na obširno nedostatke, kateri, pravi, izhajajo iz decentralizacije. Da se ti nedostatki onemogočijo, je za popolno centralizacijo in se strinja s predlogom sođr. Saviča.

Sodr. Ovetkov pravi, da imajo delavci močnega sovražnika, ta je kapitalizem, proti kateremu je potreba, da nastopimo združeni. Male jezikovne razlike nas ne smejo ovirati. V teoriji smo si vsi edini, ali na polju praktičnega dela — pravijo eni — bi nastale teškoče. Ali ne eden od teh, ki to trdijo ni dokazal, da bodo teškoče nastale v resnici, ampak to se le trdi.

Razlaga obširno, od kod in vsled česar so bili nedostatki. Pravi, da se je dalo najjasneje soditi iz kritike o poročilu tajništva.

Sodr. Bornemissa se čudi trditvi, da so Slovenci poseben narod. Pravi da se vsi razumemo med seboj in imamo enake teškoče in enake cilje. Kakor Hrvati in Srbi, tako imajo tudi Slovenci enega sovražnika — kapitalizem, katerega vlado je potreba, da odpravimo. V Ameriki — pravi — ni narodnih mej, zakaj bi si jih po-

stavljali sami, ko je naše načelo, da jih odpravljamo. — Zagovarja najtesnejo centralizacijo.

Sodr. Lang se obrne na opazke sođr. Petriča, ki je v svojem odgovoru na kritike o tajniškem poročilu dejal:

"Novodošli sodrugji, kakor se vidi, so najtoplejši zagovorniki centralizacije in najhujši kritiki o delu gl. odbora. Ali ti sodrugji naj se malo amerikanizirajo; mislim namreč od nog do možgan gor; kajti odštevisi možgane ameriškega delavca in sploh Amerikanca, so Amerikanci res praktični ljudje." —

Pa pravi, da so trditve, da se učimo od Amerikancev ne utemeljene. To pobija, pa dokazuje, da se baš od ameriških sodrugov ne moremo ničesar naučiti, to priča najjasneje Haywoodova zadeva. Pravi, da se čudi, ko člani v klubih navajajo, kateri narodnosti pripadajo, kakor da bi bila socialistična stranka kakšna patriotska stranka. Zagovarja centralizacijo.

Sodr. Bayer zagovarja formo centralizacije; navaja slučaj, ko so pristopili v klub Nemci, a valed do sedanje forme niso bili vstanju dognati, kateri osred. odbor dobi od njih svoto.

Sodr. Šušnar je mnenja, da je ta strah pred centralizacijo prazen. Mnenja je, da jačji pomaga slačejšemu. Ako se Slovenci zavedajo svoje jakosti, potem ne smejo prezirati slabejšega, da se od njega poslove, temveč da so slabejšemu pomočnik. Ako se bo delalo skupno, bodo sile osredotočene, vsled česar bo večja tudi prosveta in agitacija bolj vspešna.

Sodr. Petrič pravi v zaključni besedi, da so eni skušali z namenom, da podpro svoje mnenje o centralizaciji zateči se pod okrilje Markovega reka: "Delavci vseh dežel združite se!" Toda ta rek ni siguran za utrditev mnenja o centralizaciji. Ali naj se ta rek tolmachi, naj se delavci vseh dežel združijo v Jugosl. soc. zvezi!! Sodrugi, ki znajo nemški ali angleški, gredo potem lahko v nemško ali angleško organizacijo — to bi bilo logično po izvajanju sodrugov, ki se zatekajo pod okrilje tega reka. Toda mi vemo, da ta rek pomeni, naj vsak dela za socializem med svojim narodom, dokler je v njem bolj potreben kot drugje. Zato bi prašal sođr. Cvetkova in Ekonomoffa, zakaj ne agitirajo za ustanovitev socialističnih klubov med Bolgari."

Sodr. Savič pobija izvajanja sođr. Petriča in pravi, da njegov načrt ne pomeni zlorabe v agitaciji ene narodnosti napram drugi. Vsaka narodnost da bo vodila agitacijo i nadalje tako, kakor bo iznašla, da je najbolj uspešno. Ostaja pa na stališču, da je treba za večje delo večje notranje edinstvo. Vse predsodke — pravi — treba da zavzremo in da smo samo eno: socialisti.

Stem je bila debata o pravih zaključena in prešlo se je na glasovanje (roll call), katerega rezultat je sledeči:

Za Savičev načrt, ki je bil v specialni debati v marsičem spreminjen, so glasovali sledeči: B. Žikič, M. Vrkljan, J. Horvat, M. Hinič, N. Ožanič, M. Udbijaneč, S. Blagič, J. Filipović, N. Znovor, F. Bayer, M. Polovina, M. Popovič, M. Šostarič, M. Lukavečki, J. Ožanič, N. Zoretič, Geo. Maravič, L. Bogdanović, I. Šušnar, J. Mantony, T. Cvetkov, J. Lang, M. Kirin, S. Fabianič, M. V. Lučić, Z. Bajskič, N. Eremič, D. Ekonomoff, S. Marković, A. Dubravac in V. Bornemissa. — Skupaj 31 glasov.

Za načrt sođr. Petriča, ki je bil prioben v Proletareu pred zborom z malim popravkom in dodatkom, pa so glasovali: John Molek, Jos. Zavertnik st., V. Bažant, M. Petrovič, F. Novak, John Roessell, F. Šavs, F. Bešenik, T. Bešenik, F. Ošek, V. Tomašek, F. Podboj, Leo Zakrajšek, Jos. Zavertnik ml. in J. Masten.

V imenu manjšine predložil sođr. J. Zavertnik st. zboru priziv. Pravila s prizivi majšjin gredo na splošno glasovanje koncem tega meseca, o pravih pa se začne v listih javna diskuzija, katere članki morajo biti podpisani lastnoročno ali pa predloženi klubom v odobrenje.

Dotičniki, ki protestirajo proti vojni in obenem priporočajo obvolitvah kapitalistične stranke, katere se navdušujejo za večjo inornarstvo — so bedaki.

Stranka

Skupna konferenca chikaških klubov.

Predzadnjo soboto zvečer so imeli chikaški klubi šte. 1, 6, 20 in 60 skupno sejo na 18 So. Centre Ave., da se postavijo oziroma izvolijo kandidatje za razna mesta. Predsednikom sestanka je bil izvoljen sođr. M. Lučić, podpredsednikom sođr. Vrkljan in zapisnikarjem sođr. Bornemissa.

Prva točka dnevnega reda je bila izvolitev devet delegatov za okranji centralni komite. Za Slovence so bili določeni sođr.: Fr. Podboj, Filip Godina ter Joe Zavertnik, ml.; za Hrvate: I. Masten, J. Hegji in O. Hampel; za Srbe sodrugji: R. Savič, M. Polovina ter M. Sokolovič.

Nato se je pričelo z imenovanjem kandidatov za glavni odbor. Konferenca je imenovala od vsake narodnosti po šest kandidatov, od katerih bodo člani izvolili po štiri za vsako narodnost. Nominirani kandidatje so naslednji sodrugji: a) Slovenci: Fr. Podboj, Fr. Podboj, Fr. Petrič, Katarina Strahota, Feliks Namors ter Filip Godina; b) Hrvatje: Krpan, Masten, Dubravec, Hegji, Lenard in Vrkljan; c) Srbi: Ljučić, Savič, Eremič, Polovina, Kokotovič in Bajskič.

V nadzorni odbor sta bila izvoljena sodrugja Žvanut in M. Mavrič, st.

Ker je II. zbor zaključil, da ima iz sedanje tiskarne, ki je delniško podjetje, postati zvezina tiskarna, je konferenca volila pet sodrugov v tozadnji odbor, ki bo skrbel, da se vse potrebno uredi v transakciji ter da se za obratovanje tiskarne potreben fond tem prej nabavi. V ta odbor so bili izvoljeni: sodrugji: B. R. Savič, I. Steiner, Jos. Zavertnik, ml., N. Berger ter Frank Podboj.

Ker je bil dnevni red izčrpan, je sođr. predsednik zaključil sejo.

Klubom na znanje. Glavni odbor J. S. Z. je sklenil, da člani tudi po Novem letu plačujejo po 5c. posebnih prispevkov in sicer za "Tiskarniški fond", za ustanovitev lastne zvezine tiskarne. Klubi, oziroma njihovi člani naj ta sklep upoštevajo.

Tajništvo Zveze. Jugoslovansko soc. udruženje, šte. 22, ima svojo sejo ne 26. jan. t. l. v dvorani Frank Medved-a. (Slovenska Gostilna). Ker je na dnevnem redu več zelo važnih stvari, je potrebno, da se vsi sodrugji te seje vdeležijo.

Seja se prične ob 2. uri popoldne. Tajnik.

Za Frontenac, Kans. Članom Jugoslov. soc. kluba, št. 34 se naznanja, da se od sedaj naprej vršijo klubove seje vsako prvo nedeljo v mesecu in sicer popoldan ob 2. uri v Avstrijski dvorani. Sodruga se pozivlja, da bi za naprej bolj redno hodili k sejam, ker so vselej važne stvari na dnevnem redu!

Iz življenja vojaka - novinca. Graški "Arbeiterwille" poroča: Novinec pri huzarskem eskadronu v Volspergu na Koroskem je dobil od doma par kronje za pripobljšek. To je izvedel njegov korporal in je zahteval od fanta denar. Ker mu novinec denarja ni hotel dati, ga je korporal na cesti napadel in ga začel sirovo pretapati. Mimoidoč civilist se je na to potegnil za novince. Korporal je nato odpeljal svojo žrtev v hlev, kjer ga je tako pretepel, da je reževo obeležal in ne more v službo. Zadevo preiskuje vojaško oblast.

Vojna in igrače. Iz Londona poročajo: Balkanska vojna je tako zelo navdušila angleške otroke za vse, kar je z vojno v zvezi, da so morali izdelovalci igrač, ki so imeli za božič že velike zaloge igrač, v zadnjem trenutku zaposliti celo armado delavcev, da izdelajo nova naročila. Največji angleški tovarnarji so dobili te dni pred vsem naročila na vojne igrače. Igrača, ki jo že sedaj prodajajo, se imenuje "poraz Turkov". Bolgarski in turški vojak oborožena z bodalom, si stojita nasproti. Če se navije enkrat pero, tedaj se pripravljata, da se vrže na

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! — "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brosure. Pošljite naročilo še danes:

LEPOSLOVNE KNJIGE, POVESTI:

Etbin Kristan: "Samovolj", mehka vezba.....	80
"Pod Spevednem pečatom", I. zvezek.....	1.08
II. zvezek.....	80
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): "Džungel", Pe-vest iz chikaških klavnic.....	\$1.00
Etbin Kristan: "Francka in drugo".....	28
Pavel Mihalek: "Iz ništn življenja".....	50
"Tajnosti španske inkvizicije", (Dosedaj izšli samo štiri snopiči). — Snopič po.....	5

BROSURE ZA SOCIALISTIČNO PROPAGANDO.

Vladimir Knaflič: "Socializem".....	1.50
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda.....	.60
"Država prihodnosti".....	.20
"Proletariat".....	.10
Etbin Kristan: "Nevarni socializem".....	.15
"Strahovi." (Priporočljivo).....	.15
"Komunistični manifest".....	.20
"Zakaj smo socialisti".....	.10
"Kdo uničuje proizvodnjanje v malem".....	.15
"Socializem".....	.10
"Kapitalistični razred".....	.15
"Socialna demokracija in kmetako ljudstvo".....	.5
"Vojna in socialna demokracija".....	.15
"Občinski socializem".....	.35
"Moderni socializem".....	.10
"Naša bogatstva".....	.5
Pe C. Cline-ju Iv. Molek: "Socialistični katekizem".....	.10

KNJIGE IN BROSURE ZA PROTIKLERIKALNO PROPAGANDO:

Prof. Wahrmund (poslov. A. Kristan): "Katoliško svetovno nasiranje in svobodna znanost".....	35
"Krst sv. Vladimirja." (V verzih. Priporočljivo).....	25
"V dobi klerikalizma". (Priporočljivo).....	20

DRUGE KNJIGE IN BROSURE:

"O konsumnih družtvih".....	10
"Narodno vprašanje in Slovenci".....	..
"Moderni politični razvoj. — Moderni gospodarski razvoj. — Očiji socializma.".....	10
"Štiri črtice". (Poljudne zbirke "Več luči" 5. snopič.) 1. Nekaj iz življenja fajmoštra Kozamernika. 2. Kako dolg rep je imel pes svetopisemskega Tohije. 3. V mesasih. 4. Konec sveta in sedel za "nebeško kraljevstvo".....	13
"Kako je lep vojaški stan." (Poljudne zbirke "Več luči" 6. snopič.).....	..

Vse te knjige in brosure pošljemo poštne prosto.

Boj med pravico in krivico, boj med delom in kapitalom

— JE SLAVNI RUSKI PISATELJ —

Maksim Gorki

TAKO IZBORNO OPISAL V SVOJEM NAJBOLŠEM ROMANU

MATI

Prav kar je dobil "Proletarec" iz Ljubljane večje število iztisov tega socialnega romana za ameriške slovenske delavce.

Cena te izborne knjige, ki jo mora brati vsak delavec, znaša..... \$1.00

Naroča so pri upravi "Proletarca" 2146 Blue Island Av., Chicago, Ill.

Se danes naročite en iztis. Požurite se, da ne bodete prepoznali!

Turka; če se navije trikrat drugo pero, tedaj se pa skuša Turk brniti. Končno pa pade majhni osmanski vojak na tla in zmogoviti Bolgar se vrže nanj. To igračo kupujejo sedaj na Angleškem v velikih množinah.

Slovenski rudarji, ne hodite v Alta, Utah; Blair, Nevada; Birmingham, Utah; Porcupine, Ontario, Canada! Rudarji v teh krajih so še vedno na štrajku!

Misli, ki bi se lahko drugače izrazile. Prva dama v župniji (proti novemu došlemu neoženjenemu pastoru): "Elokvenca Vaših pridig je navdušena."

Druga dama: "Da vresnici! Dokler Vi niste prišli, nismo znali kaj je greh."

Najemnikova hči (proti grajščaku, ki je podaril najemniku dva prašička v nadomestilo za dva, ki sta crnila): "Da gospodična, mi smo vam zelo hvaležni. Kakor John pravi, mi ne bomo nikoli brez prašičev, dokler stari grajščak in njegova družina živi."

Pogoj zaposlitve. Vsaka zaposlitev, bodisi telesna ali duševna, je v prvi vrsti odvisna od popolnega zdravlja, ker bi stalno delo bilo nemogoče, ko bi naša moč vsaki čas malo pojenjala. Glavna zahteva je, vzdržati prebavni stroj v dobrem stanju. Tako dolgo, ko zamoremo zavzavati in prebaviti dovolj hrane, se naša zmožnost zasluzka ne bo zmanjšala. Ako pa zapazimo kako spremembo, morali bi rabiti takoj Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino. To zdravilo bo delovalo hitro in odločno. Iznalo bo vso nesnago iz telesa ter pripravilo prebavne organe za novo hrano. jih bo ojačilo ter povzročilo redno delovanje.

V lekarnah — Jos. Triner, 1333 — 1339 S. Ashland Ave, Chicago, Illinois.

Trinerjev limiment izтира korenito vse bolečine iz mišic in kostnih sklepov.

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko

Bol. Pod. Društvo

Ustanovljeno

16. januarja 1892.

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MARTIN OBERŽAN, Box 72, Mineral, Kans.
Podpreds.: FRANK AUGUSTIN, Box 360, W. Mineral, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245., Mulberry, Kans.
Zapisknik: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 38, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:

PONGRAC JURŠE, Box 357, W. Mineral, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.
MARTIN KOČMAN, Box 482, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOSIP SVATO, Woodward, Iowa.
JAKOB MLAKAR, Box 320, W. Mineral, Kans.
JOHN ERZEN, Jenny Lind, Ark., Box 47.

Sprejemna pristojbina od 16. do 40. leta znaša samo eden Dolar. Vsi dopisi se naj blagovoljivo pošiljati, gl. tajniku. Vse denarne pošiljave pa gl. blagajniku.

MATI.

Socialen roman v dveh delih.
Spisal Maxim Gorkij.

V levem kotu dvorane so se odprle visoke duri. Skozi nje je zibaje stopil starček z očali. Na njegovem sivem obrazu se je tresla bela, redka brada, vrhinja obrisa ustnica se je zakrivila v usta, ostre čeljusti in podbradek so se obrnili na visok ovratnik uniforme in bilo je, kakor da pod ovratnikom ni vratu. Z roko ga je podpiral odzadaj visok, mlad človek z rdečim, okroglim obrazom kakor iz porcelana, a takoj za njim so se počasi pomikali še trije ljudje v zlato obšitih uniformah in trije civilisti.

Dolgo so se gnetli okolo mize in posedli po stoli; eden izmed njih v odpeti uniformi, lenega obritega obraza, je nagovoril starca tiho in težko gibajoč zabuhle ustni. Starček je poslušal sedeč nekam ravno in nepremično za steklom na očalih je mati opazila dve drobnj, brezbarvni pegi.

Na koncu mize je stal visok plešast človek, pokasljaval in šumel s papirji.

Starček se je zazibal naprej in izpregovoril. Prvo besedo je izgovoril jasno, a sledeče so se mu kar razlezle na tenkih, sivih ustnih.

— Otvarjam...

— Gle! — je šepnil Sizov, se nerahlo dotaknil matere in vстал.

V steni za omrežjem so se odprle duri; vojak z golim bajonetom je vstopil za njim se je pojavil Pavel, Andrej, Fjodka, Mazin, oba Guseva, Samojlov, Bukin. So mov in še pet mladeničev, ki jih mati ni poznala po imenu. Pavel se je prijazno nasmejal. Andrej prav tako in pokimal z glavo; v dvorani je postalo svetlejšje in preprostejšje vsled njih njih nasmeheov živahnih obrazov in gibanja. Ki sta ga donesla v napeti, mučni molk. Mastni blesk zlata na uniformah je pomedel in se omečil, dih žive sile in bodrega upanja se je dotaknil materega srea. In na klofeh za njo, kjer so do sledje ljudje potrto pričakovali, se in oslasielo tihó mrmranje.

— Ni jih strah! — je zaslišala šepet Sizova, a z leve strani je tiho zahtela mati Samojlova.

— Tiho! — je velel osofen glas.

— Opozarjam... je dejal starček.

Pavel in Andrej sta sedla drug poleg drugega, zraven njihjo so sedli na prvo klop Mazin, Samojlov in oba Guseva. Andrej si je bil obril brado, brki so mu zrasli in se navesli navzdol, da je njegova okrogla glava bila podobna mačji. Nekaj novega se je pokazalo na njegovem obrazu: nekaj ostrega in jedkega okolo ust, nekaj temnega v očeh. Na Mazinovi spodnji ustni sta bili dve črni pegi, obraz je postal polnejši; Samojlov je bil prav tako kodrav kakor ponraj in Ivan Gusev se je smejal še zmerom široko.

— Eh, Fjodka, Fjodka! — je zašepetal Sizov in sklonil glavo.

Mati je opazila, da diha svobodnejše. Poslušala je nerazločno vprašanja starca — vpraševal je, ne da bi gledal na obtožena, in njegova glava je snela nepremično na ovratniku uniforme. Po slušala je mirne, kratke odgovore svojega sina. Zdelo se ji je, da predsednik in sodniki ne morejo

biti ne zlobni, ne kruti ljudje. Pozorno je motrila obraze sodnikov in ugibala iz njih; tiho je prisluškovala novemu upanju ki se ji je zbuvalo v prsih.

Porcelanasti človek je ravnodušno bral svoje papirje, njegov enakomerni glas je z dolgočasjem napolnjeval dvorano in oblivljal ljudi, ki so sedeli nepremično kakor opipli. Štirje odvetniki so se tiho, a živahno razgovarjali z obtoženci; močno in urno so se gibali in spominjali na nekoliko velike, črne ptice.

Na eni strani starca je polnil stol s svojim telesom tolst, zabuhel sodnik, z drobnimi, plavajočimi očmi, na drugi strani grbeč z rdečimi brki na bledem obrazu. Utrujeno je naslonil glavo na naslonjalo in premišljeval z napolodprtimi očmi. Tudi obličje državnega pravdnika je bilo utrujeno, dolgočasno in ravnodušno. Vzad za sodniki je sedel župan, poln in zajeten možiček, ki si je zamisljeno gladil lica; načelnik plemstva, siv bradat in rdečeličen človek z velikimi, drobnimi očmi; okrožni glavar z ogromnim životom, ki ga je očividno motil.

— Tu ni zločincev, ne sodnikov, — se je razlegal trdi Pavlov glas, — tu so zmagalci in premaganci.

Vse je utihnilo, nekaj sekund je materino uho slišalo le tenko, urno škrapanje peresa po papirju in utripanje svojega srea.

Tudi predsednik sodišča je nekaj prisluškoval in pričakoval. Sodniki so se zgenili. Tedaj je dejal:

— No da... Andrej Nahodka!... Ste-li krivi...

Nekdo je zašepetal:

— Vstani... vstanite!

Andrej se je počasi vzdignil, se včravnal in vijahoe si brke izpod čela gledal na starca.

— Zakaj naj bom kriv? — je dejal pojoče in složno Malorus in kakor zmerom zmajal z rameni — Nikogar nisem ubil, ne okradel, ne skladam se s takim življenskim redom, ki silí ljudi na rop in na medsebojno ubijanje.

— Odgovarjajte kratko: da ali ne... — je dejal starček siloma, a razločno.

Na klofeh za seboj je mati začutila nemir, ljudje so tiho šepetali in se premikali, kakor da bi se osvobodjevali iz pajčevine sivih besed porcelanastega človeka.

— Slišiš, kakšni so? — je zašepetal Sizov.

— Da... — Fjodor Mazin, odgovorite... — Nečem! — je jasno odgovoril Fjodka in poskočil na noge. V obraz je zardel od razburjenja, oči so se mu zasvetile in roke je položil na hrbet.

Sizov je tiho zastokal, mati je začudeno razširila oči.

— Odklonil sem obrambo... nič ne bom govoril... ker smatram vaše sodišče za nezakonito!... Kdo pa ste vi? Ali vam je ljudstvo dalo pravico, da nas sodite? Ne, ni vam jo dalo! Ne poznam vas!

Sedel je na skrili svoj razžarjeni obraz za Andrejevim hrbtom.

Tolsti sodnik je sklonil svojo glavo k starejšemu in zašepetal nekaj. Sodnik z bledim obrazom je privzdignil obrvi, poškilil na obtožena, položil roko na mizo in začel s svinčnikom nekaj po parijsu. Okrožni glavar je zmajal z glavo, oprezno prestavil noge, naslonil trebnih na kolena in ga

pokril z rokami. Ne da bi ganil glavo, je starček sklonil telo k rdečeličenemu sodniku in ga ogovoril, ta je pripognil glavo in ga poslušal. Načelnik plemstva se je razgovarjal z državnim pravdnikom, župan je poslušal in se smehljaj. Znova je zadonela motna beseda predsednikova.

Vsi štirje odvetniki so pozorno poslušali, obtoženci so šepetali med seboj. Fjodka se je zmedeno smejal in skrivljal.

— Kako se je odrezal?... Naravnost najboljšje med vsemi! — je začudeno zašepetal Sizov matere na uho. — Eh deček!...

Mati se je začudeno zasmejala. Vse, kar se je godilo, se ji je zdelelo kakor nepotreben in okoren uvod za strahoto, ki se pojavi naenkrat in ki navda vse s hladno grozo. Ali mirne besede Pavlove in Andrejeve so zvenele brez strahu in trdo, kakor da bi bile govorene v mali hišici tam v predmestju in ne pred sodiščem. Strasten mladostni izbruh Fjodje se ji je zdel zabaven. Nekaj smelega in svežega se je pojavljalo v dvorani in mati je iz gibanja ljudi za seboj ugenila, da ne čuti le ona tako.

— Vaše mnenje? — je vprašal starček.

Plešasti državni pravdnik je vстал in opiraje se na mizo je urno govoril in navajal številke. V njegovem glasu ni bilo nič strašnega.

V tem je pa suha, skelečna bolečina vzmirljala materino sree; nemirno čustvo ni grozilo, ni kričalo, ampak nevidno se je razvijalo, nedoumno. Leno in topo se je zibalo okolo sodnikov in jih zagrinjalo z nepredornim oblakom. Gedala je mati na sodnike, a razumela jih ni. Nič se niso srdili na Pavla in Fjodjo, kakor je pričakovala, niso jih žalili z besedami, in vse, po čemur so vpraševali in s težavo so poslušali odgovore, kakor da vedo že vse naprej in da jih nič ne zanima.

Pred njimi je stal orožnik in dejal z basom:

— Pavla Vlasova so vsi imenovali za povzročitelja...

— A Nahodka? — je leno in tiho vprašal tolsti sodnik.

— Njega ni...

Eden odvetnikov je vстал rekoč:

— Dovolite, da...

Starček je vprašal nekoga:

— Ali se ne protivite?

Vsi sodniki so se zdeli materi kakor bolniki. Bolehna utrujenost se je izražala v njih pozah in glasu, na njih obrazih je ležala bolehna utrujenost in sivo dolgočasje.

Vse jim je bilo očividno težko in neprijetno — uniforme, dvorana, orožniki, zagovorniki in pa dolžnost, da sede na stoli in vprašujejo ter poslušajo. V življenju je videla malo gospodov, zadnji čas jih sploh ni videla; opazovala je obraze sodnikov kot nekaj povsem novega, nerazumljivega, bolj žalostnega kot pa strašnega.

Prednje je stopil znani častnik rumenega obraza; važno je razvlačil besede, glasno je pravil o Pavlu, o Andreju... Mati ga je poslušala in si nehoti mislila:

— Mnogo ne veš prijatelj...

Na ljudi za omrežjem je gledala že brez straha zanje, brez obžalovanja — strahu niso zbuvali v nji, žalost se je ni lotila, vsi so obudili v njej občudovanje in ljubezen — občudovanje je bilo mirno, ljubezen radostno jasna. Mladi in krepki so sedeli pri zidu in se niso skoro nič vmešavali v enolični razgovor priči in sodnikov, v prepire odvetnikov z državnim pravdnikom. Časih se je kdo prezirljivo zasmejal, rekël kaj svojim tovarišem; tudi na njihove obraze je šinil nasmej. Andrej in Pavel sta se skoro vs časih tiho razgovarjala z zagovornikom — mati ga je na predvečer videla pri Nikolaju, in Nikolaj ga je nazival sodrnega. Njih razgovore je poslušal Mazin, najživahnjši in najgibkejši med vsimi. Samojlov, je od časa do časa govoril z Ivanom Gusevim, in mati je videla, da Ivan vsakokrat s komolecem odriva svojega tovariša in da komaj zadržuje smej; obraz mu je rdel, lica so se mu napenjala in sklonil je glavo. Dva krat se je že zahrohotal, a potem je sedel nekaj minut in skušal zresniti svoj obraz. In v vsakem je tako ali drugače igrala in kipela mladost. Mati je gledala in primerjala in ni mogla umeti in izraziti svoje nemirne sovražnosti.

Sizov se je narahlo doteknil njegovega komoleca, obrnila se je k njemu; njegov obraz je bil zadovoljen, nekoliko skrben. Zašepetal je:

— Le glej, kako so se krepko razvili, ti mladiči! Kot baroni so, a? Obsojeni bodo že!... Če zležeš na razen!...

Mati je poslušala in nehoti ponovila sama zase:

— Obsojeni bodo...

V dvorani so govorele priče — urno, z brezbarvnimi glasovi, sodniki — neradi, brez zanimanja. Tolsti sodnik je zeval pokrivajoč usta z rejeno roko, rdečebradeč je pobledele še bolj, časih je vzdignil toko in pritisnil s prstom na senici ter alepo strmel proti stropu s tožno odprtimi očmi. Državni pravdnik je počakal semintje s svinčnikom po papirju in nadaljeval svoj tihi razgovor z načelnikom plemstva; ta je gladil svojo sivo brado, sukaj svoje velike, rdeče oči in se smehljaj. Župan je položil nogo na nogo in bobnil tiho s prsti po kolensih in pozorno opazoval gibanje svojih prstov. Le okrožni glavar je, naslonivši trebnih na kolena in podpiraje ga z rokami, sedel s sklonjeno glavo, kakor da bi poslušal enolično žuborenje glasov. Starček, ki se je sesedel na stolu, je visel nepremično kakor vetrnica ob nevtriju. To je trajalo dolgo; pa je dolgočasje spet omrežilo ljudi in jih oslepilo.

Mati je čutila, da v tej veliki dvorani še vedno nihladne, grozne pravičnosti, ki surovo tlačí dušo, jo ogleduje, z nepodkupnimi očmi vse ocenjuje in vse pretehta s pošteno roko; ničesar ni bilo, kar bi jo strašilo s svojo silo in v svojim veličanstvom. Brezkrvni obraz, ugasle oči, utrjeni glasovi — kalna ravnodušnost hladne jensekse noči.

Naznanjam... je dejal starček razločno, ustal in drobil s tenkimi ustni naslednje besede:

Šum, vzdihni, tihí vzkliki, kašelji in šaranje nog je napolnilo dvorano. Obtožence so odvedli: ob odhodu so se smehljali, kimali sorodnikom in znanceem, a Ivan Gusev je potihó kľacal nekomu:

— Ne boj se, Jegor!

Mati in Sizov sta odšla na hodnik.

— Ali greš na čaj v gostilno? — jo je skrbno in zamisljeno vprašal starček. — Poldrugo uro časa imava.

— Ne grem...

— Tudi jaz ne pojdem... Ne, kakšni so ti mladiči? Sede ti tam, kakor da ti bili edini resnični ljudje, a vsi ostali... In pa Fjodja, kaj?

K njima je pristopil oče Samojlova s čepico v roki. Mrko se je nasmejal in dejal:

— Moj Jegor! Zagovorniku se je odповedal in govoriti ni hotel...

Prvi si je izmislil to. Tvoj, Pelaja, je bil za advokate... a moj — noče govoriti! In štirje so se potem odrekli...

Poleg njega je stala žena. Migala je z očmi, otirala si nos z robcem. Samojlov je vzel brado v roko in nadaljeval zroč proti tlom:

— Če jih gledaš, te fante, si misliš, da so delali brez predmarka...

Morda imajo te prav?...

Spomniš se, da jih je zmerom več v tovarni; zapirajo jih, a zatreti jih ni mogoče! Pa si misliš: nembra imajo tudi moč!

— Teško razumljiva nam je, Štefan Petrov, ta reč! — je dejal Sizov.

— Teško... da! — je pritrdil Samojlov.

Njegova žena je pripomnila:

— Zdravi so vsi, ti ptiči...

Zadržati ni mogla nasmeha na širokem, velem obrazu in je nadaljevala:

— Ne ježi se, Nilovna... popej sem te prišla, češ da je tvoj kriv... A vrag vedi, kdo je najbolj kriv, če govoriš po pravici! Ali si slišala kako so izpovedali žandarji in vojniki o našem Gregoriju. Tudi on se je trudil... rdeči pes!

Očitno je bila ponosna na svojega sina, morda ne da bi razumela svoje čustvo; ampak njeno čustvo je bilo materi znano in na njene besede je odgovorila z dobrohotnim nasmehom, s tihimi besedami:

Mlado srce se zmerom bliža resnici...

Po hodniku so postopali ljudje, zbirali se v skupine in se nemirno in zamisljeno razgovarjali z zamolkimi glasovi. Skoro nihče ni stal sam, na vseh obrazih je bila očitna želja, da se razgovarja, vprašuje in posluša. V ozki, beli ovi med dvema stenama so se motali ljudje naprej in nazaj kakor vsled sunkov močnega vetra, in bilo je, kakor da vsi iščejo trdne in krepke podlage.

Starjši brat Bukinov, prav tako visok in bled, je mahal z rokama, skušal sukaj se na vse strani in dokazoval.

— Okrožni glavar Klepanov v tem procesu ni na svojem mestu... — Molči, Konstantin! — ga je pokaral oče, majhen, starček in se plašno ozrl naokolo.

— Ne, pravim, da ni! Govore, da je lani ubil svojega pisarja... zaradi njegove žene... Kakšien sodnik, prosim vas? Pisarjeva žena živi sedaj z njim — kaj je to? In po vrhu je znan tat... — Oh, moj Bog... Konstantin!

— Res je! — je pritrdil Samojlov. — Res! Sodišče to ni pravilno...

Zašlišavši njegov glas, je Bukin urno pristopil k njemu in vlekkel seboj vse druge; mahal je z rokami in ves rdeč od razburjenja kričal:

— O tatvini, o uboju — sodijo porotniki, preprosti ljudje... kmetje, meščani, pravim! A ljudi, ki so zoper oblast, sodi oblast... to vendar ne gre!

— Konstantin! Ali grede mar... zoper oblast? Kaj kvasiš!

— Ne, le potpri! Če me razališ, pa ti priložim eno po gobcu, a ti me potem obsodiš — seveda sem jaz kriv. Ampak kdo je prvi žalil Ti!

Sodni sluga, siv človek, z grbastim nosom, z medaljami na prsih je razganjal množico in zagrozil Bukinu s prstom:

— Hej... ne kriči! Kaj misliš da si v krmici!

— Prosim Vas, kavalar... razumem! Poslušajte: Če vas udarim, a vi mene, in jaz vas potem sodim, kaj mislite?

— Vrhem te vun! — je strogo dejal sluga.

— Kam? Zakaj?

— Na cesto. Da se ne boš tako dri...

Bukin je vse pogledal in tiho nadaljeval:

— Glavno jim je, da bi ljudje molčali...

— Kaj pa misliš! — je zakričal starček strogo in grobo. Bukin je razmahnil roke in nadaljeval bolj tiho:

— Zakaj ne puste ljudstva k razpravi, temveč le sorodnike? Če sodišč pošteno, sodi v pričo vseh! Česa bi se bal?

Samojlov je ponovil glasneje:

— Sodišče ni mnogo prida, to je res!

Mati bi mu bila rada povedala, kar je slišala od Nikolaja o nepostavnosti sodišča, pa je bila slabo razumela in je deloma pozabila na besede. Odstopila je na stran, da bi se jih spet domislila, pa je opazila, da je motri mlad človek s svetlimi brki. Desnice je imel v hlačenem žepu, vsled tega je leva rama bila nižja, in ta posebnost postavte se je zdela materi znana. A on ji je obrnil hrbet, ona se je pa ukvarjala s spomini in je pozabila nanj.

Čez kratek čas je začela neglasno vprašanje:

— Ta? Na levi...

— Da!

Mati se je ozrla. Človek z ne-ravnimi ramami je dejal nekaj svojemu sosedu, črnobrademu fantu v kratkem plašču in v škornjih do kolena. Njen spomin je zopet zatrepetal nemirno. V njenih prsih se je ukazovalno razgorela želja, da govori ljudem o sinovi resnici, slišati je hotela, kaj poreko ljudje zoper to resnico in iz njihovih besed je hotela ugeniti sklep sodišča.

— Kako le morejo tako soditi? — se je oprezno in potihó obrnila na Sizova. — Takega reda ne razumem... Sodniki vprašujejo o tem, kaj je kdo storil, a zakaj je storil, ne vprašajo. Ali je to pravično? ... In stari so vsi... Mlade bi morali soditi mladi...

— Da, — je dejal Sizov — težko razumljiva nam je ta reč... težko! — In zamisljeno je zmajal z glavo.

Sluga je odprl duri v dvorano in zaklicaj:

— Sorodniki smejo vstopiti! Pokažite listke...

Mrk glas je počasi pripomnil:

— Listke... kakor za cirkus!

Vsi ljudje so bili nekam čudno razdraženi, prevzeti od nejasne trme; bolj trdo so se držali, ropotali in se prerekali s služabniki.

XXV.

Sizov je sedel na klop in zagodrnjal:

— Kaj ti je? — je vprašala mati

— Eh, ljudstvo je bedasto...

Prav nič ne zna... V tem životari...

Oglasil se je zvonec. Nekdo je ravnodušno dejal:

— Sodišče prihaja...

Zopet so vsi vstali in zopet so v istem redu vstopili sodniki in posedli. Nato so pripeljali obtožence.

— Poslušaj! — je zašepetal Sizov. — Državni pravdnik bo govoril.

Mati je iztegnila vrat, sklonila se z vsem telesom naprej in okamenela v strašnem pričakovanju.

Z bokom in zglavo obrnjen k sodnikom, naslonjen s komolci na mizo, je državni pravdnik zasopel, zamahnil z desnico po zraku in začel obtožni govor. Prvih besed mati ni razumela. Glas državnega pravdnika je bil tekoč, gost, in je polzel neenakomerno, zdaj počasneje, zdaj hitreje. Besede so se enakolično vrstile druga za drugo, kakor vbovljaji v šivi, vzletavale urno, krožile, kakor roj črnih muh nad koščkom sladkorja. A mati ni našla v njih nič strašnega, nič groznega. Hladne kakor sneg in sive kakor pepel so se usipale in napoljevale dvorano, kakor snh droben prah. Ta govor, skup s čustvi, zapravljiv z besedami, ni dosegal Pavla in njegovih tovarišev, ni jih zadel — vsi so sedeli mirno, se potihó razgovarjali, kakor poprej, od časa do časa so se smejali, pa zopet namrščili obraz, da skrijejo smeh.

— Laže! — je zašepetal Sizov.

Tega bi mati ne mogla izreči. Poslušala je besede državnega pravdnika in razumela, da dolži vse od kraja in brez izjeme; ko je dokončal s Pavlom, se je spravljal nad Fjodjo; postavivši ga v vrsto s Pavlom; je uvrstil k njima še Bukina. Bilo je, kakor da meče vse v eno vrečo in jih zašiva. Ampak vnanji smisel njegovih besed je ni zadovoljil, ni je ganil in ne plašil; vzle-temu je pričakovala nekaj strašnega in ga vztrajno iskala za njegovimi besedami — na obrazu, v očeh, v glasu pravdnikovem, na njegovih beli roki, ki se je medlo svetila v zraku. Nekaj strašnega je bilo, natanko je čutila, a doumeti in obseči ga ni mogla.

Na sodnike je gledala — očividno jih je dolgočasil ta govor. Mrtvi, žolti in sivi obrazi so bili brez izraza. Kakor bolehno debele ali presuhe, nepremične, mrtve pege so bleedli v motnem dolgočasju, napolnjujočem dvorano. Besede državnega pravdnika s orazširjale po zrak uočem nevidno meгло, ki je rasla in se zgoščala okolo sodnikov zavijajoč jih v oblak ravnodušnosti in trudnega pričakovanja. Predsednik se ni ganil, kakor da bi se bil prisušil v svoji ravni pozi, in sive pege za njegovimi očali so večasih izginile in se stajale na obrazu.

Ob tem mrtvem nezanimanju, ob tej brezlobni ravnodušnosti se je mati vpraševala:

— Ali sodijo?...

Vprašanje ji je stiskalo srce, iztisnilo polagoma iz njega zlovčešo slutnjo in ščegetalo grlo z bodečim čustvom.

(Dalje prihodnjič.)

Bogatstvo Rothschildov znaša po poročilu pariškega lista "Les Anales" približno deset milijard kron. Ako bi se to premoženje obrestovalo le po 4%, bi prinašalo na leto 400 milijonov kron obresti. Obrestuje se pa seveda veliko višje. Premoženje je razdeljeno na več Rothschildovih družin — spočetka na 5 bratov v Frankobrodu — ki se ženijo samo med seboj, da noben del premoženja ne pride v druge roke. Rothschildi so najmočnejša trgovska tvrdka na svetu. Na Angleskem imajo velikanske predilnice. Na Nemškem in v Avstriji so lastniki številnih rudnikov, v katerih se vsako leto izkoplje na milijone ton premoga. V Braziliji imajo velikanske gozdove, kjer se zanje prideluje kavčuk, v Perziji največje tovarne na svetu za preproge, na Španskem številne rudnike za svince in cink. V lesni trgovini Sibirije imajo Rothschildi prvo besedo, v južni Afriki so lastniki mnogih zlatih rudnikov in v Avstraliji so gospodarji celih mest. V Evropi imajo po vseh glavnih mestih na tisoče hiš — itd. brez konca in kraja. Rothschildi so štirikrat bolj bogati nego Rockefeller in desetkrat bolj nego Astor.

Dolžnost vsakega socialista je podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarce" pridobite nove naročnike.

Dolžnost vsakega socialista je podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarce" pridobite nove naročnike.

Dolžnost vsakega socialista je podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarce" pridobite nove naročnike.

Dolžnost vsakega socialista je podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarce" pridobite nove naročnike.

Dolžnost vsakega socialista je podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarce" pridobite nove naročnike.

Dolžnost vsakega socialista je podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarce" pridobite nove naročnike.

Dolžnost vsakega socialista je podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarce" pridobite nove naročnike.

Dolžnost vsakega socialista je podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarce" pridobite nove naročnike.

Dolžnost vsakega socialista je podpirati svoje časopisje

Proč z vojno.

Sodrug, ki se je moral udeležiti balkanske vojne kot oficir v srbski armadi, piše:

Udeležil sem se vojne in pod vplivom strahotnega mesarskega klanja, sirovosti in barbarstva kličem prav energično: Proč z vojno! In lahko vam zatrjujem, da to razpoloženje ne obvladuje le nas socialne demokrate, ki nas je neizprosna usoda prisilila, da so pri tem barbarstvu sodelovali, temveč vse, ki so videli strahote in grozne posledice vojne, celo vojake po pokle. Ker to kar smo doživeli, je bilo zdravemu človeškemu razumu nepojmljivo in zdravemu človeškemu čustvovanju neznosno. Zmagajoča armada smo in v enem mesecu vojne je ta armada bolna, nervozna, posirovela, v stanju že davno minule sloveške podivjanosti. Naše roke so omadeževane s požigi, ropanjem, moritvijo. Dan in noč smo podigali, plenili, morili in bili amo vedno trudi do smrti, lačni kakor volkovi, po pustom v dežju, ane in mrazu. In čim sirovejše je bilo naše življenje, tem dragocenejše se nam je zdelo. Vsak trenotek smo gledali smrti v obraz, videli smo umirati prijatelje, sodruge v groznih mukah, naše življenje je bilo napeto do skrajnih me. V nas je živelo le še čustvo za golo, sirovo, podivjano življenje. A ne poloti se človeka le nervoznost, blazen postane in krvo ločen in le eno čustvo prevladuje v človeku: zadovoljstvo nad mukami sovražnikovimi, v njegovem izstradanju, uničenju. Šele ko leži sovražnik mrtev pred nami, se zadovoljno nasmejemo.

Nočem vam popisovati, kako težko nam je bilo slovo od naših mater in sester, ki so nas pridrževale z jokom in stokom; nočem vam popisovati grozne prizore, ko smo zapuščali naše tihe domove, v katerih je ostal le brezupen jok žena; nočem vam popisovati, kako smo kakor divlji Huni pustošili po arnavtskem ozemlju. Najorej je naša vlada podkupila Arnavce in jih oborožila in bojevali so se tudi res nekaj časa proti Turkom, a potem so se obrnili proti nam. Grozno maščevanje jih je zadelo. Vse, kar se nam je zoperstajevalo, smo uničili. Živino in metje smo jim ugrabili, hiše požgali do temeljev. Kjerkoli smo hodili, tam je nastala pustinja. In cdigrali so se prizori, o katerih bi vam pripovedoval lahko dneve, a še bi jih ne mogel dovolj opisati. Nočem vam ničesar pripovedovati o krvavih bojih pri Kumanovu, pri Prilepu, Minci, kjer je pokopanih na tisoče ljudi. Le nekaj prizorov iz zadnje bitke pri Bitolju vam hočem predočiti, da vam razjasnim, zakaj da obvladuje danes vse bojevnike le eno razpoloženje, ki se izraža v klicu: Proč z vojno!

Štiri dni je trajala bitka. Ponoči nismo spali ne mi, ne Turki, ker smo se morali varovati nočnega napada in le ponoči smo lahko tope spravljali čez gore in se približali Turkom. Naša premoč je bila zlasti v artileriji. Ali kaj naj koristi dvesto topov — toliko smo jih imeli pred Bitoljem — če se jih ne more postaviti v dobro pozicijo. Planota, v kateri je Bitolj, je bila popolnoma preplavljena. Ako smo se hoteli pomakniti čez planjavo, smo se udrali do pasu, celo do vratu, v vodo in blato. Tujak torej ni mogla prodirati niti pehota, kaj šele artilerija. Gorovje pa, ki obdaja planoto, je tako visoko, skalnato in neprilopno, da vozovi niso mogli čez. Imeli smo le eno baterijo gorske artilerije, vse drugo je bila poljska artilerija. Nič drugega ni preostalo, kakor da je morala infanterija vleči težke topove in v eni noči so komaj baterijo štirih topov privlekli gor in zopet dol. Prav tako se je godilo tudi Turkom. Na ta način so minuli štiri dnevi: čez dan grozna vojna, ponoči vse moči presegajoče delo.

Po planoti je neprestano deževalo, gore so bile pokrite s snegom. Kevno so izgledali naši ljudje: trdni in lačni, mokri in umazani, skoraj brez čevljev. Dve zapreki so morali premagati: naravno, vodo in dež, človeško, energična obramba pred turškimi topovi in strojnimi puškami. Kdor ni te-

ga doživel si ne more predstavljati kakšnih nadčloveških moči je bilo potrebno. Gazimo skozi vodo in blato, nad našimi glavami frčehrapneli in krogle in padajo v vodo kakor debele deževne kaplje. Da bi se vlegel, to je nemogoče, ker bi utonil. Najboljše obrambno sredstvo je bilo urno prodiranje. Mnogo jih je popadalo. Strahovito je bilo pogledati zlasti one, ki jih je zadeja kroglja v glavo, iz katere so notem vrli možgani. Pretresljivo so upli oni, ki so jih zadeli razstreljivi kosi in jim odtrgali nogo ali roko. Tako smo prehodili dva kilometra. In ko smo bili le še poldrug kilometer oddaljeni od Turkov, ko je njihova artilerija že popolnoma umolknila, premagana od naše in nam ni mogla nič več škodovati, tedaj je naenkrat izbruhnil ogenj iz strojnih pušk. Pred turškimi okopi so bila tla nekoliko bolj suha, ker so bili tam izkopani globoki jarki in se je voda odtekla. Kdor se je hotel skriti pred krogelami iz strojnih pušk, je moral poskakati v te jarke. Na nekaterih mestih so bili tako globoki, da je bilo treba plavati. In na vsakih 50 metrov je bil jarek. Kdor je hotel priti dalje, je moral teči od enega jarka do drugega. Od obeh strani je bil ogenj izredno močan. Ko smo se približali Turkom na osemsto metrov, je bil njihov položaj obupen. Z ognjem so prenehali, ker niti eno mesto njihovih okopov ni bilo varno pred našimi krogeljami. Skušali smo jih obkrožiti in ker so mislili, da je njihov položaj brezupen, so se spustili v divji beg.

To je bil trenotek, ki prekaša vse grozote pekla. Če se spomnim nanj, me oblijo solze. Vse sem pozabil, kar sem pretrpel in le iskreno, globoko usmiljenje z ubogimi Turki me je navdajalo.

Le na dve strani so zamogli bežati: zapadno proti Ohridi in južno proti Florini, ker na severu smo stali mi, vzhodno pa so bile nepristopne, zasmene gore. Na obeh strani jim je bil odhod zaprt, popolnoma so bili obkroženi. Proti Florini je bila samo ena pot, ker na desni in levi je bilo vse preplavljeno. Ali ravno to pot, po vsej njeni dolžini, je zasedla naša artilerija. Iz svojih okopov, od gorskih pobočij, so se usuli Turki na to pot. Na tisoče šrapnelov je eksplodiralo nad njihovimi glavami, od sredaj, v smeri njihovega bega še bolj kakor od zadaj in od leve strani. In kaj naj store. . . Obstali so, ne da bi oddali en strel. Tu pa tam so vzplapolale bele zastave in oficirji na konjih so vihrali z njimi v znak, da se hočejo vdati. Ali niso jim verjeli, ker so Arnavti dvakrat speljali na ta način naše vojake. Nismo prenehali z ognjem. Na tisoče ljudi je obležalo. Šele ponoči je del Turkov zbehal. Le divizija 10.000 mož, ki je bila v rezervi, se je umeknila v ređu, a blizu Florine jih je naša kavalerija razgnala.

Na levem turškem krilu, kjer je povečeval najpogumnejši turški vojskovođa, Džavid paša, so hoteli Turki na vsak način predreti, da bi se pri Ohridi zopet zbrali. Trideset tisoč mož naše pehote in mnogobrojna artilerija jim je pa zaprla pot. Kakor blazni so se udri Turki in skušali predreti. Grozno klanje se je pričelo. Sablje in bajoneti so neumiljeno sekali in kamnata tla so bila gosta pokrita s trupli. Četrty dan je bil zelo meglen, le vsled tega so manjša turška četa ušle. In Džavid paša tudi.

Begunee smo takoj zasledovali. Kaj se je zgodilo v smeri proti Ohridi, tega ne vem, ali kako je bilo proti Florini, to vem, ker sem bil sam poleg. Pot so šele gradili, zato niso mogli Turki odpeljati svojo prtljago, municije in svoje topove. Ob potu je ležalo na tisoče pušk, minicijskih omar, šotori, obleka, čevlji, jedilne priprave, kruh, moka, riž itd. Vozniki so pometali vse iz voz, da so lažje bežali, ali to jim ni prav nič koristilo. Ko so prišli en kilometer daleč, kjer se je pomolil prvi voz, alj kjer je padel prvi konj, niso mogli dalje. Ob potu na desno in levo je ležalo na stotine mrtvih konj in neštevilno voz je stalo zapuščenih. Pod kolesi so ležali ranjenici, bolniki in od strahu zblazneli begunci, ki niso mogli dalje. Pretresljiv je bil ta prizor, znak uničenja turške ar-

made in države. Z čuvtvom zadoščenega maščevanja je ušla naša pehota dalje, pleneč iz turških voz vse, kar je le moglo nesti in je metala na desno in levo vozove in municijske omare v vodo, da je napravila prosto pot na artileriji. Vojakom se niso snimili ubožej pod vozovi. Brez usmiljenja so jih morili z bajoneti in metali v vodo. Tedaj sem rabil svojo povešljniško oblast in marsi kateremu sem rešil življenje. Mignogrede vam lahko poročam, da je eden naših najboljših sodrugov rešil življenje tisoč bežečim Turkom. To smo lahko storili, ker smo bili štirje od strankinega vodstva oficirji.

Pretresljivi prizori so se množili, čim delj smo prihajali. Kjer so bila tla nekoliko bolj suha, smo videli vse polno turških družin, starejše žene, otroke, ki so se na pol zmrzli tresli v dežju. Smrtna tihota je vladala med njimi. Napol mrtvi otroci niso mogli več kričati. Strahotno je bilo pogledati mrtve otroke, ki so bleedi in izstradani ležali ob potu. Za mehko meso teh otrok so se pulile, čete gavranov, ki so nas redno spremljevale.

Končno, da so naši živci postali napeti do skrajnosti, smo našli po vaseh sežgane ljudi. Četaši, najzanimnejši elementi človeške družbe, so uprizarili tukaj nečloveška dejanja. Metali so ljudi v ogenj. Po deset so jih zvezali skupaj in na njihji zažgali kup slame ali sena.

Živi ljudje v ognju! Tega ne bom nikdar pozabil. Vsakega zdravega človeka, ki je to videl, preganja ta slika v sanjah.

Po vsem, kar smo videli in doživeli, ni prav nič čudnega, če zakličemo, da nas slišijo vsi: Proč z vojno!

Sedaj taborimo po umazanih turških vaseh. Kaj se godi po svetu, o tem ne vemo ničesar, ker nam je čitanje časopisov prepovedano. Slišali smo le, da preti vsled balkanske vojne izbruh svetovne vojne. Če pomislim na to, tedaj nimam miru. Kaj so ljudje prišli od um? Iz vojne, iz krutih izkušenj, se obračamo do vas, edinih kulturnih ljudi, do evropske socialne demokracije, s prošnjo: Bojujte se z vso silo proti vojni, združite se z nami v klicu: Proč z vojno!

Razno.

ZAKAJ POJEMA ŠTEVILO PORODOV?

Francoske žene rode že mnogo let premalo otrok. Manj prihaja otrok na svet, nega odmrje ljudi in število Francozov polagoma upada. Pojemanje porodov je pro vzročilo in Francoskem živahne debate in izdelani so bili celo načerti, ki naj bi zabranjevali pojemanje porodov.

Podoben pojav, dasi ne tako močan, se kaže tudi v drugih državah; na Angleškem, v Nemčiji in tudi v Avstriji. Število porodov v teh deželah sicer še ne zastaja za številom smrti, a vendar upada leto za letom. Podatki zadnjega ljudskega štetja iz l. 1910 kažejo trajno pojemanje porodov.

Že nekaj časa se vodijo v avstrijskem časopisu dolge razprave o pojemanju porodov in snujejo se možnosti in nemogoči načerti, ki naj ta pojav zaježe. Pred vsem važna je poiskati vzroke zakaj upada število porodov. Enkrat pojema število porodov, ker maršača število pridobivajočih ženskih. Povsod, kjer kapitalizem pošilja ženske v tovarne, pojemajo porodi. Ob nosečnosti se zadostno ne varujejo in, zato so splavi prav pogostni. Vsled množestvilnih porodov in nezadostnega negovanja pa oslabi žensko telo in zdravniki prav pogosto priporočajo delavskim ženam, da omejijo število otrok.

Nezadostno varstvo delavk je glavni vzrok pojemanja porodov, drugi vzrok pa je silna draginja. Od leta do leta je težja izreža rodine celo tedaj, če oba roditelja z delom služita kruh. Mnogo delavk se ne poroči, ker jim gospodarske razmere ne dopuščajo. Ako pa se poroke vzle tehtnim gospodarskim pomislekom sklepaajo, ostaja število otrok majhno, ker ni sredstev za prehrano. Tudi med delavstvom je, čez dalje več rodin z enim, dvema otrokoma, ker

se boji bede, ako se rodbina pomnoži.

Najizdatnejše sredstvo zoper pojemanje porodov je temeljita izprememba doseganje gospodarske politike. Na drugi strani pa je treba poskrbeti z zadostnim varstvom delavk za duševno in telesno zdravje mater. Te poti pa sta zaprti kapitalističnim državam, katerim je več do višine kurzov nego do človeka, več do profita nego do splošnega blagostanja.

Bolgarske izgube.

"Frankfurter Zeitung" poroča iz Belgrada: Delegat Rdečega križa dr. Marval ceni število bolgarskih ranjencev na 50.000, število mrtvih na 20.000. Pri tem pa niso vštete izgube pri Čataldži, ki znašajo tudi okolo 20.000. Za nalezljivimi boleznimi je pri Čataldži obolelo približno 15.000 vojakov; med temi nekaj sto za kolero. Spravljanje ranjencev je silno težavno. Transportirajo jih v volovakimi vpregami čez močvirje

Škandalozne razmere v avstrijskih vojašnicah.

V seji dne 4. dec. so v državnem zboru socialdemokratični poslanci Leopold Winarsky, Muehltseh in dr. stavili na brambnega ministra naslednjo interpelacijo:

Pri 17. lovskem bataljonu, ki je nastanjen v Judenburgu na Štajerskem, trpe vojaki zaradi slabih razmer. Kruh dajo moštvu v tako manjih množinah, da so že prišle pritožbe naravnost iz kompanij. Na podlagi teh pritožb se je kruh nekoliko povečal in dajali so moštvu še posebej nekaj prepečenca. Prepečenec je pa čisto popolnoma neužiten. Prav tako kakor hraneenje, je slabo tudi ravnanje z moštvom. Poročnik Klement, ki je dodeljen 2. kompaniji, zmerja vojake z najrazličnejšimi psovskami. Besede: "tepec", zaniknež, "pes svinjski" so mu najljubša imena. Nihakor pa ni zadovoljen samo s temi psovskami, marveč tudi pretepa vojake, ki so podvrženi vojaškim predpisom in se zaradi tega ne morejo prav nič braniti. Zadnji čas je torej, da predstojne vojaške oblasti odpravijo tako ravnanje z vojaki, ki ni prav nič primerno, da bi zbudilo pri vojakihi vdanost do službe. Vsled nevarnega političnega položaja in preteče vojne nevarnosti bi imele vojaške oblasti dovolj vzroka, ravmati z državljami v vojaški suknji tako, da bi v resnem slučaju tudi čutili, da utegnejo z državo, za katero morajo tvegati svoje življenje, res tud, kaj izgubiti.

Okruznosti na angleškem parniku. Španski listi poročajo iz Corune, da so na angleškem parniku "Brunswick" zalotili štiri potnike, ki so se brez voznih listkov vtihotapili na parnik, da se tako na cenen način pripeljejo v Ameriko. Kapitan je dal na to vse štiri zapreti v kabino, kjer jih je pet dni pustil popolnoma brez vsake hrane. V skrajni sili so stradajoči zlomili vrata in se na kolenih vlekli pred kapitana ter ga prosili za kruh in delo. Kapitan je pa potegnil revolver in dva na mestu ustrelil, enega pa ranil. Trupla so v New Orleansu spravili na suho. Španska vlada stvar preiskuje.

Vsa občina prestopila k protestantizmu. Občina Venelles pri Marseillu (Francosko) je obiskal leta 1909. velik potres, pri čemur se je zrušila tudi cerkev. Začeli so nabirati zbirko za novo cerkev v Venellesu, toda marseillski škof je sklenil in določil, da bo cerkev postavljena več kilometrov od Venellesa. Venelski prebivalci so proti temu protestirali. Ker pa je bil njih protest neuslišen, je sklenila cela občina, da in corpore prestopi k protestantizmu in da bo postavila za nabrani denar protestantovsko cerkev. Dne 4. decembra m. l. so ono cerkev posvetili.

Nenaden pojav. Francoska "Revue" poroča o nenavadni hitrosti čitanja bolnika, ki ga je zdravil očesni zdravnik v Parizu. Bolnik je v stanju, da z enim samim pogledom prečita stran knjige. Z očmi preleti v dveh do treh sekundah vsa stran in ponovi potem besedo za besedo. Še celo po preteku več let je lahko ponovil, kar

POZOR BRATJE SLOVENC!

Ali se veste kje je dobiti najboljše meso po najnižji ceni? — Gotovo v novi prvi Slovenski moderni urejeni mesnici

Ferko Bros., 270—1st Ave. in Park St.

Tu se dobijo najkakovnejše svinje in prekajene KRAJSKE KLOBASE, kakor tudi jetrne in krvave domačega izdelka ter najkakovnejše PREKAJENO MESO; vse po najnižjih cenah.

Pridite in prepračajte se sami o naših cenah kakor tudi o kakovosti našega blaga.

NIZKE CENE IN DOBRA POSTREŽBA je naše goso.

Ne pozabite nas torej obiskati v naši novi mesnici v Jos. Trautskeweim poslopiju.

MILWAUKEE, WIS.

Telefon: South 3518.

Kdor hoče dela

naj se nemudoma naroči na najnovejšo knjigo:

"Veliki Slovensko-Angleški Tolmač"

da se bo lahko in hitro brez učitelja pričel angleščine. Knjiga vsebuje poleg slov. angl. slovnice, slov. angl. razgovore za vsakdanjo potrebo, navodilo za angl. pisavo, spisovanje angleških pism in kako se postane ameriški državljan. Vrnutega ima knjiga dodaja največji slov. angl. in angl. slov. slovar. Knjiga, trdo in okusno v platnu vezana (nad 420 strani) stane \$2.— in se dobi pri:

V. J. KUBELKA, 538 W. 145 St., New York, N. Y.

Edino in največje založništvo slov. angl. in raznih slovenskih knjig. Pisite po cenik.

AVSTRO-AMERIKANSKA ČRTA.

NIZKE CENE.

Velike ugodnosti:

električna luč, izvrstna kuhinja, vno zastoj, kabine tretjega razreda na parniku

Kaiser Franz Jozef I. in Martha Washington

Na krovu se govoriyo vsi Avstro-ogerski jeziki.

Družbeno ladjevje parnikov na dva vikaja:

Kaiser Franz Jozef I., Martha Washington, Laura, Alice, Argentine, Oceanic;

NOVI PARNIKI V DELU.

Za vse informacije se obrnite na glavne zastopnike

PHELPS BROS. & CO.

Gen'l Ag'ts, 2 Washington St., New York.

ali pa na druge uradne zastopnike v Združenih državah in Canadi.

NAJBOLJŠE OBLEKE

izdeluje pe meri sodrug

J. KRAINC,

317 Florida St., Milwaukee, Wis.

Ter popravlja, čisti pegla in barva stare.

Najboljše delo in najnižje cene.

Feeling "Fit" Every Day

Napadi influence, kašlja ali bolečin v zlezah vsled velikega dela izginejo, če bodete imeli vedno

Dr. Richterjev PAIN-EXPPELLER

v svoji hiši in če ga bodete razali po predpisih. 25c. in 50c. steklenice v lekarnah. Čuvajte se ponaredb.

F. AS. RICHTER & CO., 213 Pearl St., New York, N. Y.

Dr. Richterjevo Congo Filiale ojačajo.

(25c. ali 50c.)

je nekod prebral v dveh, treh sekundah. Povesti, pesmi, zgodovinske dogodke in slično lažje čtivo ponovi bolnik, ko so njegove oči počivale dve sekundi na dotični strani knjige. Razlage za ta nenavaden pojav, doslej zdravnik še ni našel.

Patriotično cvetje.

List Deutsche Kunst — und Antiquitäten prinaša naslednji oglas:

Za muzeje in nabiralec! Otroške srajčice cesarja Viljema I. iz leta 1802, z začetnicami. Pristnost zajamčena. Cena 120 Mk. Ponudbe na . . . Iserlohe . . .

Poizvedeli smo, da so bile srajčice — na nekaterih mestih so se poznali še sledovi — takoj prodane za visoke cene do 1000 mark. Odslej plenič in drugzega perila kronprincev najbrž ne bodo nič več prali, temveč jih s sledovi vred prodajali kot dragocene patriotične relikvije.

Obuvala

za moške: od \$1.50 do \$4.00
za ženske: od \$1.00 do \$2.50
za otroke: od \$0c do \$2.50

Mi vas hočemo vselej zadovoljiti

AHRENS & VAHL

355 Grove St.

Milwaukee, Wis.

ROJAKI v Waukeganu!

Če kočete piti dobre pijače in se zabaviti po domače pojedite k

B. Mahnich-u,

709 Market Street, Waukegan.

Pri njemu je vse najboljše. Kdor ne vrjame, naj se prepiča.

LOUIS RABSEL

moderno urejen salun

NA 400 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.

Telefon 1199.

Vse oči obrnjene na Milwaukee.

Ako se zanimate za napredek človeštva pazite na Milwaukee, kjer socialisti kontrolirajo mesto in county in vršijo veliko delo. To pa najlažje storite, ako se naročite na "Milwaukee Leader", nov. soc. dnevnik. Leader je izvrsten in metropolitni časopis, ki prinaša vse novice, največ pozornosti pa posveča delavskim interesom.

Naročnina za celo leto znaša \$3.00, 25c na mesec. — Naslov: The Milwaukee Leader, Milwaukee, Wis.

M. JOVANOVIČ

84 — 6th Str. Milwaukee, Wis.

PRODAJA ŠIFKARTE.

Pošilja denar po pošti in brojavnico. Izdeluje: Obveznice — Poblastila — Prepovedi, potrjene po notarju in ces. in kr. konzulatu.

EDINA HRVAŠKO — SLOVENSKO — SRBSKA AGENCIJA.

TUJCEM priporočam svoje dobro urejeno prenočišče in restavracijo, domačinom pa svoj salun, vsem skupaj pa vse.

IG. KUŠLJAN

229—1st Ave.

MILWAUKEE, WIS.

SLOVENSKI SALON

LOUIS BEWETZ,

198 1st Ave., Milwaukee, Wis.

Izborna pijača, izvrstna postrežba.

Vsako uljudno sprejet.

Milwaukee, Wis.

Sodrug **LOUIS BERGANT**

257 — 1st Avenue

priporoča Slovincem in Hrvatom svojo dobro založeno SALOON.

Do mi opravi

načinje in sajčuje?

Konzularne, notarjske, sodnijske, vojaške zadeve

Javni notar Kaker

220 1/2 Grove St

Milwaukee, Wis.

Umetnost in narod.

Kar je čisto, kar je ljubko, kar se prijetno glasi, to razmišljajte. Filip. 4. 8

Da se narod dvigne iz blatnih nižav v jasne višave svobode, da se reši stradanja in bede in duhomorne skrbi, da doseže boljše življenje na zemlji — to je smoter socializma.

Naloga, ki jo hoče izvršiti, ni nova. Od začetka sveta je vsako živo bitje hotelo izboljšati svoj položaj in ko je prvi človek zamislil prvo misel, mu je bila prva skrb: boljše, ugodnejše razmere. In ves napredek, kar ga je človeštvo doseglo tekom mnogih tisoč let, ni nič drugega, kakor posledica te velike, močne misli.

Boljše življenje! Ali razlika med posameznikom, ki si skuša priboriti boljši položaj in med socializmom je v tem, da poslednji misli na napredek vsega sveta, na boljše življenje vsega človeštva. In to priznanje mu nasprotniki vpisujejo v greh.

Premotrite življenje katerega človeka hočete: v vsakem takem zemeljskem potovanju zasledite isti nagib: Vsak si skuša poboljšati razmere, dobiti službo, avanzirati, zaslužiti premije, dobro kupčevati, nabrati imetja in končno svojim otrokom zagotoviti ugoden obstanek. Ali kadar socialisti izreče, da imajo isto pravico vsi ljudje, da je zemlja domovina vseh in da ne rodi samo za posameznike, tedaj mora takoj čuti očitjanje, da je materialist brez idealov, ki misli samo na želodec.

Kakor da bi bil na svetu le en človek, ki bi ne mislil nanj! Ali da mislimo mi, ki pravimo, da mora družba, ako hoče biti družba, ne pa divja čreda, pravično razdeliti dolžnosti in pravice med svojimi udi, da mislimo mi samo na želodec, nam očitajo. S tem nam hočejo čelo užgati znamenje barbarstva in nas prikazati kot neplemenito družbo, ki je nevarna "duševni lastnini" človeštva. Koliko resnice je na tem?

Socializem ima svoje korenine v narodu; brez njega bi ne mogli eksistirati in kdor hoče razumeti socializem, mora poznati narod in ga razumeti, ali takega, kakršen je po naravi, ne pa kakor so ga skušali izklesati razni njegovi voditelji in preparatorji za nebesa. V tem ljudstvu živi želja za boljšim življenjem v vsakem oziru; kakor se hoče priprosti človek nasititi, tako hrepeni tudi po solnčni svetlobi, koprni po lepoti in stremi po znanju. Mož iz naroda je organiziran kakor rafinirani gospod iz civilizirane družbe: žena iz najnižjih slojev ima ista čutila kakor parfimirana gospa iz visokega sveta. Delavec in kmetica veda, da roža lepše cvete kakor kopriva, da vijolica prijetneje diši kakor divji kostanj, nujnim očem bolj ugaja Marijina soka kakor hrastov hloed, in slika v sinčevski knjigi bolj kakor križkriž, ki jih sama delata za neokretno roko. To čuvstvo za lepoto izraža tudi priprosti človek, kolikor mu je v njegovih razmerah mogoče. Poglejte naše kmetice, kadar gredo v nedeljo v dolgih vrstah v cerkev. Kakor visoka dama, preden gre na elitni ples, se oblači priprosta žena z vso skrbljivostjo; kako skrbno gleda v zrcalo, da razdeli lase na glavi natančno v sredi, kako pazno si spleta kite, kako skrbno pazi, da je peča snežno bela in da gube na širokih rokavih prav leže! In pogledje fanta, ki se ženi pa izbira sopek, ki ga hoče zatakati na klobuk. Ali ste že pazili, kako postajajo ljudje z dežele pred izloženimi okni mestnih trgovin in razgledujejo blago, katerega gotovo ne bodo kupili? "Ta robej je pa lep! Glej, kako je rdeč, kako se sveti! O, lep je, lep!"

To čuvstvo za lepoto ni niti tako primitivno, da ne bi poznalo kritike. Tudi priprosti človek primerja in izraža svoje mnenje, ki je čisto bolj zdravo, kakor kritika bogatega kapitalista, ki naha- ja največjo lepoto v bankaveih po tisoč kron.

Tudi cerkev, zlasti katoliška, pojmi, da ima narod svoje umetniške potrebe in pogostoma je z oltarnimi slikami, s cerkvenim

petjem, z malimi podobami za odrasle in za otroke več dosega kakor s pridigami in s krščanskim naukom. A tudi pri pridigi se izraža umetniški čut ljudstva. Kolikokrat lahko slišite: "Naš gospod pa znajo lepo pridigati!" Pa odgovor: "Vaš znajo, Vaš; veliko lepše kakor naš."

S svojo vojaško godbo računa militarizem z umetniškimi nagoni uniformiranega proletarijata! Procesije, slavnostni sprevedi, javne parade... vse je kombinirano z ozirom na umetniško dušo naroda.

Ali ta globoko vkoreninjena nagon je vendar le malo razvit, zakaj svet višje umetnosti je narodu zaprt, škoda pa imata oba: Narod in umetnost. Ako je poslednji naloga oplemenjevati ljudstvo, tedaj je ta zadača v sedanjih družabnih razmerah enostavno neizvedljiva, ker prava umetnost niti ne prodre do tega pohlapčenega ljudstva, ki živi samo za delo, za kopicenje bogastva, in nima niti intelektualne podlage, niti časa, niti fizične moči, da bi se zanimalo za najzlahotnejše proizvode človeškega uma. In umetnost ne najde dosti spoznavalcev, kajti oni bi morali priti iz tiste množice, kateri je dala narava vse lastnosti za pojmovanje krasote, a tiranija družbe ji je vzela vso prilžnost, da bi se tiste plemenite lastnosti razvile.

Kakor bi bila gorostasna prereznost, ako bi kdo trdil, da sije solnce na nebu samo zaradi nekaterih privilegiranih ljudi, da ocvetevanje po travnikih in vrtovih samo zaradi enega razreda družbe, da žgole ptice po grmovju in po zraku samo za nekatere izbrane sloje, tako je zločinsko postopanje ljudstvu braniti uživanje velikih umotvorov človeškega duha. Seveda: Spoznavanje lepote in hrepenenje po njenem uživanju porodi v onih, ki so izgnani iz raja, nezadovoljnost s temi razmerami, ki jih tlačijo tudi v duševno suženjstvo. Ali nihče ne more spraviti tega hrepenenja iz sveta, ker nihče ne more vzeti živih harv cvetlicam, blagega sijaja zvezdam in milega petja pticam. Lepota oplemenjuje človeško srce in človeškega duha, ali da more narod uživati lepoto, ogrevati se za umetnost in jo umevati, ter se tako oplemenjevati, mu je treba priznati pravico do splošnega boljšega življenja in do materialnih pogojev zanj. Dokler pa se mu to ne prizna, se mora narod boriti naj tarnaio njegovi nasprotniki, kolikor hočejo o brezidealnem materializmu. Boj socializma za izpremembo materialnih razmer je boj za plemenitost.

Revolucija. Nekateri ljudje mislijo, da hočejo socialisti prelivati kri pri izvedbi socialne revolucije. Nič ni tako daleč od resnice kot ta misel. Socialisti so odločno nasprotni vojni in prelivanju krvi. Mi pripadamo delavskemu razredu, ki se udeležuje boja, razredu, ki je šel tisočkrat na krvavo bojno polje, da je s tem zadostil krviželjno stii in pohlepu gospodujočega razreda, kateri nas je prepričeval z lažmi in zavijanjem, da se bojujemo za principe.

Toda mi smo bili tedaj nevedni. Verjeli smo, da se morajo spori poravnati s puškami, bajoneti, kanoni in meči. Nismo bili še zmogni spoznati nakan onih, ki so provzročevali vojne. Poleg tega tudi še nismo vedeli, da ni bistvenega razločka med moritvijo na delo in med poedinim umorom, seveda v toliko, kolikor se morale tiče.

Revolucija pomenja preobrat. Pomenja temeljito spremembo vlade. Kadar dobe socialisti vlado v svoje roke potom glasovanja, potem se bo revolucija, sprememba, ki je danes samo v možganih ljudi, vzakoniła.

Iz tega je razvidno, da se bo socializem uveljavil potom postavnih in mirnih procesov. — F. D. Warren.

Popravek. V 278 št. Proletarce so bili priobčena imena darovalcev iz Piney Fork, O. za sod. Julius. Po pomoti smo izpustili ime Ivane Glaser, ki je tudi dala 50c. v podporo. Upravništvo.

"Proletarčeva" armada.

POZOR, KONTESTANJE!

PO NOVEM LETU STANE LIST \$2.00.

PROLETARČEVI ARMADI.

Zložil: F. S. Tavchar. Proletarcev vrla četa V kontestu se bojuje. Podlago listu trdno kuje. Ki bodočnost mu obeta.

Sta med nami tud' dekleti: Gospica vrla iz Montane. Druga iz Chicage same; Obe za list naš sta vneti.

Zastopnikov težavna pota, Kdor jih skuši, so mu znane: Z cvetjem niso posejane; Vendar to se že pobota.

Mož na mestu je le tisti. Ki se ne zmeni za težave; Pa naj ima jih preko glave; Za splošne dela le koristi.

Navdaja želja ta nas zbrane: List delavski, naš 'Proletarce' Naj preмага vsak udarec, Ter kmalu dnevnik naj postane!

Zanimanje za kontest.

Navedena pesem "Proletarčevi armadi" jasno priča koliko je zanimanje za kontest za 1000 novih naročnikov "Proletarce". Sodrug in kontestant Tavchar je prav izvrstno pogodil, tako izvrstno, da si ne moremo kaj, da bi mu ne izrekli priznanja. Sigurni smo, da bo ta "himna" naših kontestan- tovrreda še marsikaterega sodruga in prijatelja, ki je do sedaj samo od strani opazoval živahno vrvenje naših kontestan- tovrreda, ki so stavlili za nalogo, da pridobijo 1000 novih naročnikov "Proletarce". Sodrugi, ki še niste v kontestu, vsi v vrste, vsi na delo.

Stanje kontesta ob koncu zadnje- ga tedna.

Table listing names and amounts for the contest, including Frank Pavlovčič, F. S. Tavchar, J. P. Novljan, etc.

Table listing names and amounts for the contest, including J. Zakrajšek, Ralphoton, Pa., John Gartnar, Fayette City, Pa., etc.

Rock Springs na drugem mestu!

Mislili smo že, da se naš vrli in za socializem neutrudljivi Conemaugh odloči, da počaka toliko časa, da mu zapreti nevarnost za prvenstvo, toda naš neumorni sodrug in agitator Pavlovčič prekosil je svojega tekmeca za celih 2900 glasov. Sedaj mu je za petami drug tekmeec, ki ima dovolj ognja in energije ter dovolj široko delavno polje, da ga bo lahko vznemirjal ter mu ne bo puščal, da bi počeval. Ta kontestant je sodrug Tavchar iz Rock Springs, Wyo., ki si je priboril drugo mesto v kontestu. Dolgo časa je sodrug Pavlovčiču sekundiral sodr. Novljan iz Aurora, Minn.; a njegov delokrog je izrpan, kar mu onemogočuje nadaljne tekmovalje. Sodr. Tavchar ima pa še veliko neobdelanega polja in zato vir njegovih glasov ne bo še kmalu izrpan temveč bo dal sodr. Pavlovčiču še dokaj opraviti.

Zelo dobro se drži tudi sodr. Ferjančič, ki zavzema četrto mesto. On je sicer tako skromen, da želi, da bi imel vsak izmed kontestantov več glasov kakor jih ima on, a njegova žilica mu ne da miru, da bi miroval in čakal, da bi ga drugi dohiteli. Kdor je agitator, kdor je navdušen, ta ne more mirovati! Čujte in strmite! Tisti zaspani in z mormonci oplankani Utah je začel dvigati glavo! Sodr. Steve Flere iz Winterquarters, Utah, nam jasno kaže, da se tudi v tej državi širi razredna zavednost. "Proletarce" je tudi tu našel odprto pot in se zato hitro širi tudi med tamkajšnjimi slov. delavci. Sodrugi Flere se je ta teden povspel iz 23. mesta na deseto, kar je za njegov kraj nenavadno veliko. Kličemo mu: le vrlu naprej!

Še lepši napredek pa je ta teden dosegla naša prva bojovnica "Proletarčeva armada" sodruginja Strainer. Iz 26. mesta se je povspela na 11. mesto! Well, fantje, sodrug, kaj pravite Vi na to? Bo pač treba podvojiti svoje agitatorične sile, sicer bo vas vse skupaj nadkrilila. Menda ja ne boste dopustili, da Vas bo prekosila ženska! Miss Strainer v polni meri zasluži, da ji izrečemo priznanje ter da ji vsa armada zakliče: Živela! Vsi na delo! Čas je kratek!

Da damo priliko onim kontestantom, ki si do sedaj niso mogli priboriti mesta med najuspešnejšimi bojovniki "Proletarčeve Armade", da si pomagajo naprej, naznajamo, da šteje od 12. jan. 1913. naprej vsak NOV CELO- LETEN NAROČNIK 300 GLASOV, vsak NOV POLLETEN NAROČNIK PA 200 GLASOV. Vsi na krov! Sedaj ima vsakdo priliko, da pride na prvo mesto! NAPREJ!

Ako je potekla Vaša naročnina na "Proletarce", jo obnovite še danes!

Kontest za 1000 novih naročnikov

Form for contest registration with fields for name, address, and amount.

TISKOVNI FOND.

Tiskovni fond za dnevnik je že začel prihajati na upravništvo "Proletarce."

Prvi dolar, ki smo ga zadnjič izkazali, je poslal sodrug L. Furlan iz Muddy, Ill. Takoj na to smo prejeli poročilo od naših energičnih in zvestih sodrugov iz Conemaugh, Pa., da bodo pridedili veselico, katere čisti dobiček je namenjen v tiskovni fond za dnevnik. Pa ne samo to; več sodrugov se je izrazilo, ako resno mislimo, da postane "Proletarce" dnevnik, dajo takoj po \$5.00, nekateri celo \$10.00 v ta namen. V teh kratkih jedrnatih besedah so izražene misli in želje kaj hočejo imeti naši sodrug. Povedano je, da naši sodrug, naša bojovita armada ne bo prej mirovala, dokler ne bo dobila kar želi in potrebuje — svoj socialistični dnevnik.

Sodrugi in tovariši delavci, ki delate globoko doli pod zemljo, kopljete in rijete kot krt — vsi, ki se mučite po plavjih, tovarnah in drugod, posnemajte jih. Od vas samih je odvisen razvoj lista.

Armada, ki je že požrtovalno izvršila velika dela, katerih na samo gestujijo so se mlačneži in naši nasprotniki zaničljivo posmehovali, bo gotovo storila tudi to.

Proletarce ima sedaj že 2900 naročnikov. Ako hočemo, da postane dnevnik, se mora to število podvojiti. To je jako veliko delo. Ker pa poznamo delavnost in revolucionarni duh naših sodrugov, smo trdno prepričani, bomo imeli svoj dnevnik, ko se bo pisalo 1914. Da se vresniči, je potrebno, da postane aktiven član "Proletarčeve" armade vsak, ki želi imeti list Proletarce dnevnik. Torej vsi, ki ste zato, na delo za vresničenje naših idej!

Tiskovni fond za dnevnik.

Table listing names and amounts for the fund, including Fr. Mihevc, Waukegan, Ill., Math Kaucich, etc.

Table listing names and amounts for the fund, including Fennie Fortuna, Frank Lebar, Moseoutah, Ill., etc.

Skupaj \$16.10. Od sodrugov iz Detroit, Mich., smo prejeli svoto \$6.30 za štrajkarje v Little Falls, N. Y., ker je pa štrajk že končan, smo to svoto odposlali na obrambni odbor štrajkarjev, kateri so bili arestirani za časa stavke in čakajo v ječah pomoči od delavcev.

Vabilo na pustno veselico

katere priredi društvo "Vrtini Raj, št. 174. S. N. P. J. V DUNLO PA., v torek dne 4. febr. 1913 v Slovenskem Domu. Program bo de jako bogat. Igrala se bode veseliga enodejanjka "RAZSTRESELNICA", katera bode provzročila gledalcem veliko zabave in smaha.

- 2. Nekaj posebnega. 3. Zapelo se bode par domačih pesmi. 4. Pohod, ozir. korakanje po stopnicah do ječmenovca. 5. Pobratimija z ječmenovcem in 6. Ples.

Med predleski se dobi lahko kaj za pod zob. N. primer: suhe in debele kranjske klobase, pravi kozji in ovčji sir. Ker je to zadnja veselica ta predpust, se uljudno vabijo vsi Slovenci iz daljnih in bližnjih krajev, da ne zamude te zadnje veselice.

Torej na krov dne 4. febr. ob 7. uri zvečer! Na veselo svidenje!

ODBOR.

STE ŽE SLIŠALI KAJ O ZADRUŽNI TRGOVINI ALI KONSUMIH.

Podjetja vseh vrst vstanovljenja na podlagi združnosti, so podjetja bodočnosti; samo leta imajo zasigurjeno svojo bodočnost poleg drugih koristnih družabnih naprav, ki služijo v občo korist človeštva.

Kdor se želi poučiti natančneje o združnih podjetjih, — kar je treba snati vsakemu, ki se žele naobraženim naj nemudoma naroči knjigo

"ZADRUŽNA PRODAJALNA ALI KONSUM"

ki jo je založila slov. sekcija J. S. Z.

CENA KNJIZICI JE 15c KWA 8 POŠTNINO in se jo naroča pri upravništvu Proletarce, 2148 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

Trgovci knjig dobe popust.

Vabilo na veliki koncert

— katerega priredi — Slovensko pevsko in izobr. društvo "Bled"

dne 1. febr. 1913 ob 7. uri zvečer v dvorani Slovenskega izobr. Doma v Franklin, Boro

skupno s slovenskim soc. pevskim zborom "Planinski Raj" in "Hrvat. pjev. društvom Slavulj" ter nemškimi pevskimi društvom "Harmonie" iz Johnstown, Pa.

Na koncertu bo sodeloval dramatični odsek "Vihar" iz Dunlo, Pa., ter tamburiški zbor "Gorska Vila".

VSPORED.

- 1. Sokolska koronica... igra tambur. zbor "Gorska Vila" 2. Budilna, V. Razbornik... poje Bled 3. Slovenski svet, ti si krasan, Hr. Volarič... poje Bled 4. Oj Hrvati, oj junaci... igra tambur. zbor "Gorska Vila" 5. Grusse an die Heimat, K. Kromer... poje nemško pev. dr. Harmonie 6. Lipa, Dav. Jenko... poje slov. soc. pev. dr. Planinski raj 7. Živjo predsednik... poje slov. soc. pev. dr. Planinski raj 8. Hrvaticam, Iv. pl. Zajc... poje hrv. pjev. dr. Slavulj 9. Jadranske Vile, V. Novak... pojeta Bled in Slavulj 10. Jaz bi rad rudečih rož, Prelovec-Hadé (bariton solo poje Andr. Vidrih)...

"TRIJE TIČKI"

burka v 2 dejanjih. OSEBE: Gostilničar Jarm. Aug. Samec Špela, njegova žena. gl. Marica Zgonc Kroljč. Fr. Bvdek Uraj. Ladv. Zaman Piskrovec. Fr. Kaučič Sodnik. Luis Bvdek Sodijski sluga. L. Krašna Strážnik. Andr. Kašca Med odmorom igra tamburaški zbor. "Gorska Vila" 12. Marsellaise. poje vsi zbori skupaj 13. Delavska himna. poje Bled Po končanem vspredu sledi prosta zabava in ples.